

HABE

euskara ikasten ari garenon aldizkaria

296. Zenb.

1999ko urria
380 pta. / 17 libera
(B.E.Z. barne)

**JORGE
FERNANDEZ:**

**"Mister Euskadi izateak
hainbat ate ireki dizkit"**

**Brasil:
lurrik
gabeko
nekazarien
borroka
latza**

PETTI

2 Halaxe bukatzen da Berako kantautore honen *Ilusioa* abestia. Dena den, lehenengo diskoa plazaratzea lortu duen arren, ez du abesten jarraitzeko ilusioa galdu. Udazken honetan, gurean diskoa aurkeztu ondoren, Morau kantari lagunarekin Galiziara joatekoa dela esan digu zenbait emanaldi egitera.

Bi urte daramatza Pettik bakarlanean kantari. Baina ez da musika-mundura etorri berria. Lehenago *Noise Hole* (zarataren zuloa) talde beratarrean ibilia da gitarra jotzen. Punk-pop musika jotzen omen zuten orduan. Bakarkako bidean, berriz, musika lasaixeagoa egiten du, ilun samarra, hala ere. Ez baita alferrik Nick Drake, Nick Cave edo Tom Waits handien soinuarekin **hezi**. Ilunaren **xarmak erakarrita**, ahotsa giro horretara behartzen du Pettik, eta zenbait kantatan entzuten den celloak ere antzera jotzen du. Udazkeneko egun **goibele**tan entzuteko primerako musika, beraz. Agian horregatik atzeratuko zuten udazkenera arte diskoaren **zabalkundea**.

Hamaika kanta biltzen ditu lanak, tankera berekoak gehienak. Berez, zuzeneko emankizunetan bluesak kantatzen baditu ere, abesti horiek lan honetatik baztertzea erabaki du. Agian hurrengo diskoan utziko die tartetxo bat.

HABE

(...) lortu izan banu, ez zen ilusioa izango hori zen benetan nire buruak nahi zuena zerbaiten **gibeletik** joan eta ez lortzea.

Berako beste musika-talde gehienak bezalaxe, Petti Lizuniaga **mendateko** Aduanako fruitua da. Poliziek **egoitza** hustu zutenean, Berako udaletxeak musika-taldeei utzi zien etxea, hango *zarata* inork ez zuela adituko eta. Talde-mordoska aritzen da han, hegoaldekoak guztiak, eta gehienak ez oso ezagunak. Pettik hantxe grabatu ditu kantak, inongo grabazio-etxetara joan gabe. Eta Elizondoko *Xorroxin* irrati librearen laguntza izan du ekoizpena martxan

jartzeko. **Bolada** txiki bat egin omen zuen irrati hartan lanean, musika-programa bat aurkezten. Baina ez zuen erraztasun handirik zuzenean hitz egiteko; musika jotzea eta hitzak asmatzea nahiago. Argazkiak ere ez ditu oso **gogoko** nonbait. Argazkiak aukeratzen hasi ginenean, denetan **tximek** begiak ezkututzen zizkiotela konturatu ginen. Baina ez ginen larritu. Diskoa **iluna izaki**, ezin begiratu garbi-garbia izan. Ez al da hala?

GIBEL.- Atzea. Aurkakoa: aitzina, aurrea.
LORTU.- Iritsi. Lograr.
EMANALDI.- Saioa. Actuación.
HEZI.- Educar.
XARMA.- Lilura. Encanto.
ERAKARRI.- Atraer.
GOIBEL.- Iluna, hitsa. Oscuro, triste.
ZABALKUNDE.- Zabal(du)+kunde.
Hedapena. Difusión.

MENDATE.- Puerto de montaña.
EGOITZA.- Sede.

BOLADA.- Denboraldia. Temporada.
GOGOKO.- Gustukoa.
TXIMA.- Kalparra. Greña.
ILUNA IZAKI.- Iluna baita. Pues es oscuro, triste...

2	MUSIKANTOI	Petti	2
3	ELKARRIZKETA	Jorge Fernández: "Mister Euskadi izateak hainbat ate ireki dizkit"	4,5,6
1	LABURRAK		7
3	ERREPORTAJEA ..	Brasilgo MST, lurrik gabeko nekazarien borroka latza	8,9,10,11,12
2	INKESTA ..	Zein iritzi duzu miss-mister lehiaketei buruz?	13
3	ERREPORTAJEA ..	Andy Warhol, pop artearen sortzailea	14,15
2	ELKARRIZKETA	Khadin Fall: "Ez dut berriz ibili nahi azokaz azoka saltzen"	16,17
1	PORRUSALDA		18
2	ERREPORTAJEA ..	Zertan joaten zaizkigu urteak?	19
3	ERREPORTAJEA ..	Enzo Ferrari edo auto gorrien sua	20,21
1	HAU MUNDUA		22
3	DISKOAK	(JoseIna Etxeberria)	23
3	LIBURUAK	(Agurtzane Aiestaran)	24
2	BAI ESAN	Euskalduntzearen kurrikulu berria indarrean	25
3	EUSKALTEGIRO ...	Lesakako barnetegian burdina lantzen	26,27
2	IKUSMIRAN	Begoña Iribarren	28
3	BIDAIA	New Yorkeko tigrea (Patxi Zubizarreta)	29,30,31
3	EZETZ ASMATU	(Luis Manterola)	32,33
3	IPUINA	Konspirazioaren teoriarako argudio berriak (Iban Zaldua)	34,35
2	ABESTIA	Joxe Bentura	36
2	HOROSKOPOA		37
	JOLASEAN	(Luis Manterola)	38,39
3	ZINEA	Bidasoako laburrak (Begoña del Teso)	40,41
2	KOMIKIA	(Simonides)	42,43,44,45
	SOLUZIOAK		46

1 2 3 4 HABE MAILAKA IRAKURRI

Irakurle hori:

Dagoeneko badakizu aldizkari honetako erreportaiek eta zenbaki bat dutela artikuluen zailtasuna adierazteko. Beraz, eta HABEren programazioa oinarri, zailtasun-mailak zenbakiak ipiniz adierazten jarraituko dugu. Dena den, ez nahastu programazioaren urratsekin!

HABE 296

HABE

Heilduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea

Erakunde Autonomiaduna

Autonomi Elkartekeko Administrazio Orokorra:
HABE
Tel. 943 02 26 00
Faxa: 943 02 26 01
e-mail: habe-argital@ej-gv.es

ERREDAKZIOA:

Iñaki Ugalde
Asis Eizmendi
Ion Imanol Iturrioz

DISEINUA ETA MARRAZKIAK:
Enrike Larrarte

AZALEKO ARGAZKIA:

Kote Cabezudo (First Models-ek utzia)

IRARKOLA:

Evagraf S. Coop.
VITORIA-GASTEIZ

LEGEZKO GORDAILUA:

BI-2251/81
ISSN: 0212-6788

Jorge FERNANDEZ

3 Hotel Ciudad de Vitorian genuen **hitzordua** Jorge Fernández Madinabeitiarekin. Ile beltzeko mutil **beltzaran** hau, egungo mister Euskadi, sport jantzian azaldu zen hoteleko kafetegira, betaurreko beltzak eta telefono **mugikorra** eskuan. Elkarriketa hasi aurretik dei bat egin zuen, eta elkarriketan berean deitu egin zioten. Izan ere, **solasaldia** amaitu eta Madrilera zihoan 1,90 zm-ko gazte hau, Cibeles jantzi-pasean esku hartzera. Giro lasaian hitz egin genuen, kafetegiko langileak musika bajuxeago jarri baitzigun.

HABE.- Zu Gasteizen bizi zara. Baina Arrasaten jaio zinen 1972an, ezta?

JORGE FERNANDEZ.- Halaxe da bai. Orain dela sei urte etorri nintzen **soin-heziketako** karrera egitera. Urte horietan ikasle-pisu batean bizi izan naiz.

H.- Arropa **lisatzen** eta, zelan?

J.F.- Horixe da okerreña; baina gustatzen zait, **astia** izanez gero, sukaldean sartzea. Dena den, pasta asko jaten nuen. Amarik gabe bizitzen ikasten duzu. Karrera bukatu eta irakasle aritu naiz urtebetez, Gasteizko eskola pribatu batean. Sei urtetik hasi eta hamasei

urte bitarteko neska-mutilekin. Gehientsuenak neskak ziren.

Nerabeekin nahiago

H.- Umeekin pozik?

J.F.- Atsegin ditut umeak, bizpahiru, ez hogeita hamabost batera. Ez dut pazientzia handirik hainbeste umerekin aritzeko. Hobeto moldatzen nintzen nerabeekin, 15-16 urtekoekin.

H.- Ikasle asko **maitemintzen** da, maitemindu edo, bere irakasleren batekin. Zuk nabaritu al zenuen horrelako zerbait?

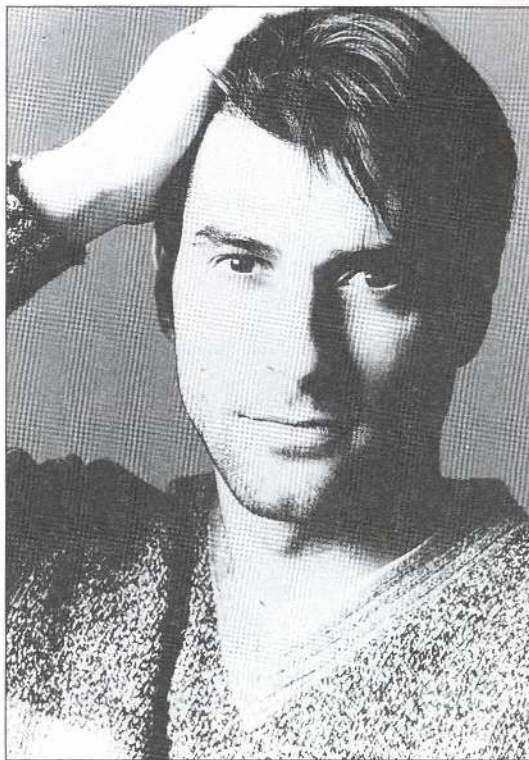
J.F.- Beno, ni ez nintzen mister moduan azaltzen ikasleen aurrean, baina baliteke norbait nitaz maitemintzea, bai.

H.- Zuk ikasitakoa jende askok egin nahi izaten du.

J.F.- Ni sartu nintzenean 70 ikasleentzako tokia zegoen, eta 400 etorri ginen. Selektibitateak puntuaketaren erdia hartzen zuen, aproba fisikoak %40a eta %10a euskarak. Guztietan **ondo-antzean** ibili behar zenuen sartzeko. 18. postua edo lortu nuen. Kanpoan gelditu izan banintz, ez dakit zer egingo nukeen. Ze txiki-txikitatik egin dut kirola eta horixe egin nahi nuen.

H.- Eta euskararena?

J.F.- Beno, ez daukat EGARIK, ez dut oso ondo hitz egiten, baina, azterketa **gainditzeko**, euskaltegi batean hasi nintzen.

ARGAZKIAK: KOTE CABEZUDO (First Models-ek utziak)

Ale hau argitaratzekotan zegoela Mister España saria lortu zuen.

H.- Elkarriketa bat euskaraz egiteko **adina** badakizu?

J.F.- Ez. Ez naiz gauza esan nahi dudana euskaraz esateko. Lau hitz egiten ditut ondo gelditzeko, eta hori da guztia.

Sergio Scarioloren aginduetara

H.- Ikasketetan zertan espezialdu zinen?

J.F.- Hirugarren ikasturtean hiru kirol aukeratu behar dira: nik saskibaloia, boleibola eta igeriketa aukeratu nituen, eta azken bi urteetan, saskibaloia. Beste zerbaitetan ere espezialdu nahi nuen, baina ez nuen astirik, asteburutan saskibaloian jokatzeko nuelako Arrasaten.

H.- Orain bi urte Tau-Ceramican jokatu zenuen.

J.F.- 12-13 urterekin hasi nintzen saskibaloian jokatzeko, eta Tau-

HITZORDU.- Cita.

BELTZARAN.- Moreno/a.

MUGIKOR.- Móvil.

SOLASALDI.- Berriketa, hizketa. Charla.

SOIN-HEZIKETA.- Educación física.

LISATU.- Planchar.

ASTI.- Beta, denbora.

NERABE.- Adoleszentea.

MAITEMINDU.- Amodioz txoratu.

Enamorarse.

ONDO-ANTZEAN.- Ongi samar.

GAINDITU.- Garaitu. Superar.

ADINA.- Hainbat, beste.

“Mister Euskadi izateak hainbat ate ireki dizkit”

-Ceramican bost bat partidu jokatu nituen. Talde honetako entrenamendu batean belauna apurtu nuen eta saskibaloia uztea erabaki nuen. Sergio Scariolo zen entrenatzaile.

ETB 2an “El Señorío de Larrea” teleailean hasiko da

H.- Sergio Scariolok irakatsiko zizun dotore janzten.

J.F.- Ja, ja... Modelo asko baino dotoreago janzten da. ACBn ez dago inor berak bezainbat erreparratzen dionik **irudiari**.

H.- Zu ere horrela ibiltzen al zara?

J.G.- Behar denean bakarrik. Modelo naizenez, eta mister Euskadi, itxurak garrantzia handia

du segun non, baina ni beti kirolari lotua bizi izan bainaiz, oso ohituta nago txandalarekin ibiltzen. Eta bestela sport jantzian.

H.- Euskadi azken **boladan** sari asko irabazten ari da miss-mister lehiaketetan. Zu First Models modeloen agentziakoa zinen saria irabazi zenuenean. Posible al da modelo agentzia batekoa izan ez, eta irabaztea.

J.G.- Jakina! Baina agentzian pasarela baten gainean ibiltzen ikasten duzu, beste batzuekin batera desfilatzen, jertse bat bizkarrean eramaten... Eta hori ere aintzat hartzen da. Baina iazko Bizkaiko mister-a ez zen agentzia batekoa.

H.- Modelo-agentzia batean zaudenean, nolako harremana duzue agentziarekin? Zer zarete,

agentziako langileak?, nolakoa da zuen lan-harremana?

J.G.- Agentzia batean sartzen zarenean fitxa bat egiten dizute. Nolako modelo zaren, ze **ezaugarri** dituzun. **Bezeroak** agentziara deitu eta modelo bat edo beste proposatzen dio eta bezeroak aukeratu egiten du. Agentziari bezeroak ordaintzen dio, %20a beretzat hartzen du eta niri ordaintzen dit gero, agentziak.

H.- Baduzue soldata finko bat hilabetero?

J.G.- Ez. Segun eta zenbat lan egiten

duzun halaxe irabazten duzu. Agian hilabete batean bost casting egin dituzu eta ez zaituzte hartu, orduan ez duzu ezer irabazten. Eta hurrengo hilabetean hamar casting-etara joan eta lan gehiago baduzu, ba gehiago zuretzat.

H.- Casting arraroren bat?

J.G.- Behin bakarrik Bilbon, agentziako idazkaria azaldu ez, bezeroa etorri eta desfilea **espaloian** egin genuen denen aurrean.

Madrilera doa bizitzera

H.- Zer da zailena ikasteko?

J.G.- Argazkilari askorekin egin behar duzu lan, eta batek esaten dizu nekatu-aurregia jartzeko, haserre-aurregia, gaizto-aurregia... hori izan da niretzat zailena, aurregikera horiek lortzea. Baina batzuetan argazkilariek ez didate esaten nola jarri behar dudana. Nik, egia esan, nahiago dut beraiek esatea nola jarri kameraren aurrean.

H.- Mister eta miss-lehiaketetan maila handia dago hemen. Zuk uste duzu saskibaloian ere Euskadik baduela maila hori, selekzio moduan aritzeko esan nahi dut?

J.G.- Ez. Ez dut uste. Talderik onena Taugres da, eta zenbat daude hemengoak? Bakarren bat. Dirua eta tituluak irabaztea da kontua, eta ez du futboleko Athletic taldeak duen filosofia. Eta, hala ere, jendea gustura dago, eta 9.000 eserlekuak bete egiten dira, eta hori dirua da.

H.- Zer falta dira, pivot moduan arituko direnak?

J.G.- Dena falta da. Antolatzaileak, **alboetan** jokatu dutenak...

JORGE

IRUDI.- Itxura. *Aspecto.*

BOLADA.- Denboraldia. *Temporada.*

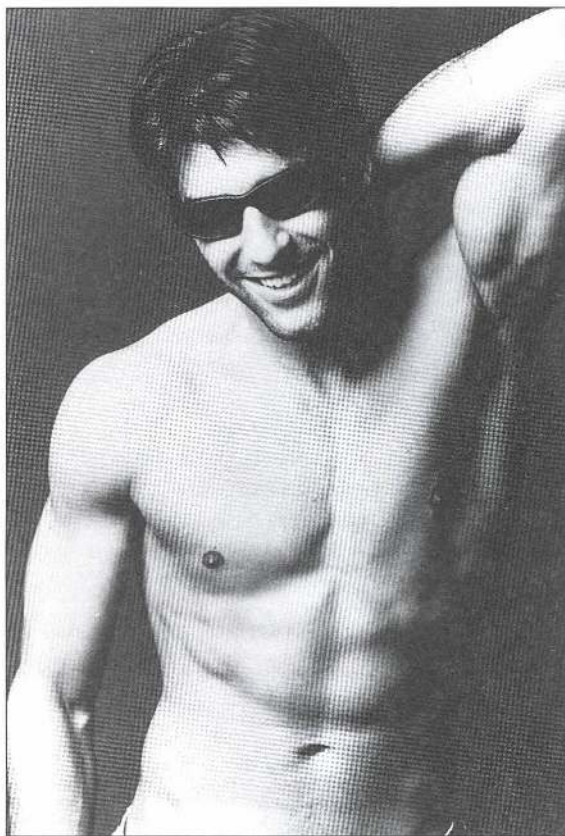
EZAUGARRI.- Berezitasuna.

Característica.

BEZERO.- Cliente.

ESPALOI.- Acera.

ALBO.- Aldamena. *Lado, costado.*

Taugresak lantzen du **harrobia**, baina tituluak irabazteko kanpoko jendea ekarri behar da hemengoek maila ona lortu bitartean. Hau negozio bat da. Agian aurrerago...

H.- Zu nolako jokalaria zinen?

J.G.- Albotik jokatzaren nuen. Eta defentsarako hobe nintzen saskiratzeko baino. Edozein ez da, hala ere, Taura iristen.

Cibeletera Angela Arregirekin

H.- Modelo **legez**, zer egin duzu?

J.G.- Pasareletan ibili, katalogo-mordoan parte hartu eta telebistan. Denetik egin behar da, dibertigarriago da. Eta bihar Cibeletera noa, Angela Arregiren jantziak janztera.

H.- Telebistan zer egin duzu?

J.G.- Aitatxo gaztea nintzen EAJren hauteskunde-kanpaina batean. Aitatxo gaztearen itxura dut

nonbait.

Euskaltelentzat, Eroskirentzat... Eta ETB 2rako "El Señorío de Larrea" telesailean hasiko naiz. Beraz, antzezten hasiko naiz, lehendabiziko aldiz. Gaur egun ausardiarik ez baduzu, ez zoaz inora.*

H.- Irudiak ez al du garrantzi larregi gaurko gizartean?

J.G.- Neurri batean, bai. Eta urtetik urtera gehiago. Baina horrek saldu egiten du, aldizkariak, telebistako programak... Diru asko dago horren inguruan, batez ere neskei dagokionez. Modeloek bospasei

aldiz gehiago kobratzen dute neskak badira. Eta ongi iruditzen zait, mundu hori beraientzat sortu zelako, beraiei esker... Baina gorputza zaindu egin behar da, ez irudiarengatik, baita osasunarengatik ere.

H.- Gimnasia joaten al zara?

J.G.- Egunero, ahal badut. Eta jan-kontua ere zaintzen dut... Ez. Ez dut sekula gizentzeko **joerarik** izan.

H.- Modeloen artean ezagutu al duzu anorexiadunen bat?

J.G.- Mutiletan ez; neskaren bat jada ateratzen ari dena **gaitz** horretatik...

H.- Australian kendu egin behar omen dituzte miss-lehiaketak...

J.G.- Beno, Australia oso urruti dago. Ni mister izan aurretik modelo nintzen, eta nik esan dezaket mister izateak ate batzuk ireki egin dizkidala.

H.- Miss batzuk kexatu izan dira **lan-hitzarmen** gogorrek **sinarazi** dizkietela.

J.G.- Nik oraindik ez dut lan-hitzarmenik sinatu. Lan bat egiten dudanean, egin egiten dut eta gero kobratu. Beste kontu bat, esate baterako, kolonia-etxe batentzat urte baterako lana eskaintzen badizute, orduan bai. Horren bila nabil, horrelako lan-hitzarmen baten bila.

H.- Neskari politenak modeloen artean al daude?

J.G.- Modeloen artean oso emakume politak daude, eta batez ere asko. Baina kalean ere bada neska ederrik.

H.- Nolako neskak gustatzen zaizkizu?

J.G.- Fisiko aldetik ez dut maniarik. Beno, nahiago ditut kurbadunak argal-argalak baino, baita modeloak ere. Neska politak gustatzen zaizkit, eta zeini ez? Baina nire **balizko** andregaiak nire gustuko gorpuzkera baino zerbait gehiago izan beharko du.

H.- Beraz, ez duzu andregairik.

J.G.- Orain ez.

H.- Arreba bat bai, baduzu.

J.G.- Bai, Madrilera doa ikastera, eta beharbada nirekin etorriko da hara bizitzera. Ez dut han modeloekin eta bizi nahi. Pisu bila nabil.

H.- Hain **azalekoa** al da modeloen giro hori?

J.G.- Hori zure esku dago. Zuk nahi beste.

H.- Aisialdian ze gustatzen zaizu egitea?

J.G.- Lagunekin egon, zinera joan, garagardo batzuk hartu, gitarra jo etxean... Ohiko gauzak, eta udan windsurfa... Kirola egitea da gehien gustatzen zaidana, baita urtean zehar ere.

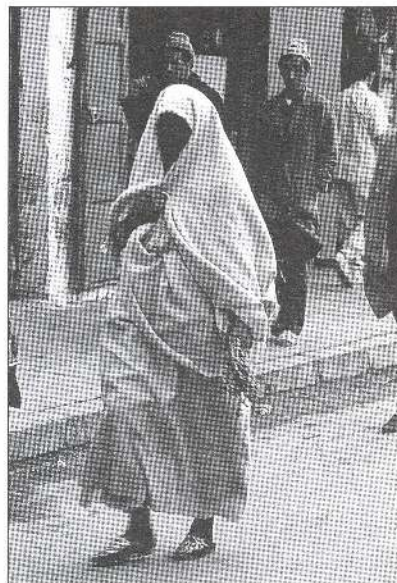
HARROBI.- *Cantera.*
LEGEZ.- *Bezala. Como.*

NONBAIT.- *Antza denez, dirudienez.*
JOERA.- *Tendencia.*
GAITZ.- *Gaixotasuna, eritasuna.*

LAN-HITZARMEN.- *Contrato de trabajo.*
SINARAZI.- *Sina(tu)+arazi. Hacer firmar. Era berean: esanarazi, eginarazi, gogorarazi...*
BALIZKO.- *Posible.*
AZALEKO.- *Superficial.*
AISIALDI.- *Tiempo libre.*

EMAKUME ITSUSIAK NAHI ADMINISTRAZIOAN LAN EGITEKO

1 Gizarte gehienetan politik izaten du **lehentasuna**. Kelatan, Malaysiako estatu federatua, berriz, itsusiak nahi dituzte. Zergatik? Edertasunaren beldurrarengatik? Ez horixe! Nik Abdul Aziz Nik Mat **agintari** islamiarraren **ustez**, emakume ederrek ez dute lan egiteko **premiarik**. Erraz asko aurkitzen dituzte senar aberatsak.

HAMAICA MILIOI LAGUN INTERNET SAREAREN MENPEAN

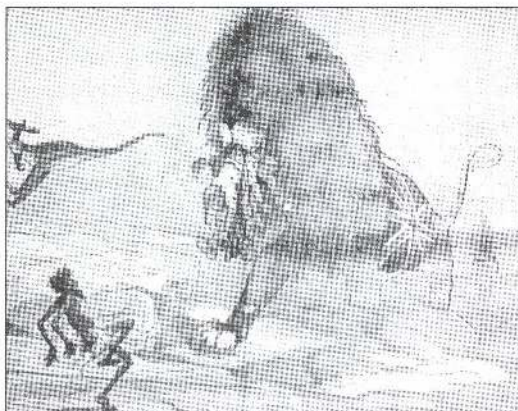

1 200 milioi internauta inguru dago munduan. Horietatik %7k **menpekotasuna** dute. Ezin dira sare hori gabe bizi. David Greenfield Connecticut-eko Psychological Health Associates-

-eko psikologoa da ikerketaren **arduraduna**. Hala **dio** ikertzaile horrek: "Menpekotasuna dutenak familiak **apurtzen** ari dira, umeei arazoak sortzen, legeak hausten, eta diru-mordoa **xahutzen**". Telebistak, telefonoak, autoak eta beste hainbat tresnak ere ez ote dute menpekotasuna sortzen?

CAMILLEK EZ ZUEN ARGAZKIAN AZALDU NAHI

1 Pirinioetan bizi da Camille. Uztalean egin diote lehendabiziko argazkia, Erronkari bailaran hain zuzen. Gardeko bi gaztek lortu dute argazkia. Eta Nafarroako gobernuak erosi egin die berehala. Camille **hartza** zahar samarra da: hamasei urte ditu. Beraz, **asko jota** beste 6 urte biziko da.

UMEZURTZAK KOLONIETARA ARRAZA ZURITZERA

1 Britainia Handiak badu zerekin **lotsatu**. XVII. mendetik hona 150.000 umezurtz bidali ditu kolonietara, Australiara, Zeelanda Berrira, hango arrazak zuritzeko asmotan. Batzuk, bestalde, ez ziren umezurtzak. Guraso **ezkongeen** seme-alabak ziren. Azken **bidalketa** 1967an izan zen. Beraz, oraindik ere bizirik daude. Agian Australiako olinpiadetan ikusleen artean ikusiko ditugu kirolariei txaloka.

3 Gipuzkoako *Medicus Mundi* **Gobernuz Kanpoko Erakundeak** 25 urte bete dituela eta, Sebastiao Salgado argazkilari **ospetsuaren** argazkiak egon ziren ikuskizun Miramar jauregian, Donostian. Argazkietan Brasilgo *Movimiento dos sem terra* (MST) taldekoen borroka eta bizimodu **latzak** ageri ziren. Bizimodu hori hurbiletik ezagutu duen Alberto Martinezek, Berdeak taldekoa bestalde, hitzaldi bat eman zuen Koldo Mitxelena Kulturunean Brasilgo nekazari-talde horri buruz. Hitzaldia zein erakusketa beste toki batzuetan ere izan dira, Iruñean **kasu**.

Lur gehiena gutxi batzuenan

Hego Amerika ia osoan **legez**, lur-**banaketaren** arazoa ez da han ere gaur goizekoa. Kolonizadoreen garaietara jotzen du Alberto Martinezek: "Jada XVI. mendecaren hasieran lurjabe eta gobernadoreek, gutxi batzuek, **lursail itzelak** zituzten han **ekoiztutako** jeneroa Brasildik kanpo saltzeko. Lursail haietan monolaborantza zen nagusi: kakaoa, azukrea, kafea... Eta lana esklabuek egin behar izaten zuten. Nagusiak ez ziren saiatu monolaborantza kentzen, eta **egun** ere horrela segitzen dute askok:

Brasilgo MST, lurrik

Argazkia: Sebastiao Salgado

Lurretik bizi nahi dute, eurak dira lur.

soia, laranjak... Eta langileak, berriz, erdi-esklabu...". Latifundista hauek, bestalde, indar handia **ei dute** politikan eta ekonomian, batez ere, ipar-ekialdean.

Urtetan eta urtetan **ez bide** zituzten langileen **lan-baldintzak** hobetu. 60. hamarkadan, ordea, eta batez ere 80. hamarkadan, **tresneria** sartzen hasiko dira **landetan**, gestio-sistema berriak, **hazi** berriak... Izan ere, mundu osoko **kanpo-zorrik** handiena du Brasilek Estatu Batuen ondoren. Gero eta gehiago saldu behar kanpora; beraz, bai nekazaritzan, bai **meagintzan** eta industrian ere: "Lurra industrializatu egiten da, Europan gertatzen ari den antzera, lurra **ekoizpenaren** mendean jartzen. Beraz, berez **emankorra** den lurra **ahultzen** ari da etengabe, pestizidaz **josit** dago, kasu... Latifundisten seme-alabek ez dute lurra ezagutzen, hiriburuan bizi dira, eta harreman estua dute bankari eta espekulatuzaileekin" zioen. Lurjabe exportatzaile hauek kanpo-zorrari

begira saltzen omen dute kanpoan, baina ez omen dute inolako gogorik zor hori **kitatzeko**, horri esker bizi omen direlako: "Kanpoan saltzeko laguntza fiskalak ematen dizkiete gobernuak eta bankariek". Latifundista hauek makroekonomiatik bizi dira, ez omen zaie etxe-barrurako ekoiztea interesatzen, eta estatua ekoizle **ertaina** eta txikiak **zapuztu** nahian omen dabil.

Legeak bai, baina...

Lurra babesteko legeak badira, baina baita **ihesbideak** ere. Adibidez, lursail batean ganadua sartzen badu jabeak, lur horren **jabetza** ezin omen zaio kendu, eta hori egiten omen dute multinazionalak: "1982an Ekonomia ministroa, Manrique Simonsen, Frantzia eta Alemaniara etorri zen hemengo enpresariociei esatera legea nola **saihestu**" zioen. Amazonian, adibidez, 7 milioi eta erdi **abelgorri** omen daude. Garai batean, Mc Donals eta **hornitzeko**

GOBERNUZ KANPOKO
ERAKUNDE.- *Organización No Gubernamental*.
OSPETSU.- Sona handikoa. *Famoso/a*.
LATZ.- Lakarra, gogorra.
KASU.- Adibidez. *Por ejemplo, por caso*.
LEGEZ.- Bezala. *Como*.
BANAKETA.- Bana(tu)+keta. *Reparto*.
-KETA atzizkiak ekintza eta horren

ondorioa adierazten ditu. Esate baterako: garbiketa, azterketa, moldaketa...
LURSAIL.- Lur-esparrua. *Terreno*.
ITZEL.- Gaitza, oso handia. *Enorme*.
EKOIZTU.- *Producir*.
EGUN.- Gaur egun. *Hoy día*.
EI DUTE.- Omen dute.
EZ BIDE.- *Parece que no*.
LAN-BALDINTZAK.- *Condiciones de*

trabajo.
TRESNERIA.- *Uillaje*.
LANDA.- *Campo*.
HAZI.- *Semilla*.
KANPO-ZOR.- *Deuda externa*.
MEAGINTZA.- *Minería*.
EKOIZPEN.- Ekoiz(tu)+pen.
Producción. -PEN atzizkiak ekintza eta horren ondorioa adierazten ditu.
Adibidez: luzapen, egiaztapen,

gabeko nekazarien borroka latza

asko. Orain Costa Rica ari omen da horretan. Eta Amazoniako abereak hiriak hornitzeko omen dira, "baina batez ere multinazionalak lur horien jabetza **zuritu** eta espekulatzeke. Hiriak sortzen ari dira iparralderantz... Orain bi urte joan nintzen batean hiri berri bat zegoen, hiru milioi lagunekoa. Multinazionalen lurretan sortzen dira, landu gabeko lurretan... Baina inperialismo berdearen aurka ere badaude. Hala diote, "zuek etortzen zarete hona esanez Amazoniak parke natural izan behar duela. Gu hemen bizi gara, eta badakigu **oihanari etekina** nola atera".

Belindia

Lurra gutxiren esku egoteak nekazari asko lur gabe utzi ditu; 12 milioi nekazari dago lurrik gabe Brasilen, eta **jende-saldo** itzela hirirako bidean jarri da. **Populuaren** %70a hirietan bizi da 70. hamarkadaz geroztik, baina **alde** handiak daude batzuetatik besteetara. Horregatik diote Brasilen Belindiak daudela: "Gutxi batzuk, 10 milioi asko jota, Belgikan bezala bizi dira. Klase ertaina **txirotzen** ari da, kostatik barrura jotzen, eta jende-saldo itzelak Indian bezala daude. Gutxi batzuk itsasora begira bizi dira beste Brasil guztiari **bizkar emanez**. Etxe dotoretan bizi dira, zerbitzari eta guzti, eta txiroei izugarizko beldurra diete" adierazi zigun. Hirietan favelak sortu dira, gehienak garai bateko beltzen **oinordekoak** eta indigenenak dira, eta biolentzia handia dago kaleetan: "Favelatako jendeak ez du ulertzen zer gertatu den lurrarekin, nola den salerosketa huts. Beraientzat lurra ez da jatea **soilik**, dena da, bizia da, eurak dira lur, eta horregatik lur haietara itzuli nahi dute..." zioen A. Martinezek.

Erreportajea ulertzeko, Brasilgo datu batzuk emango ditugu

Herrialdearen izena: República Federativa do Brasil.
Hiriburua: Brasilia.
Lurraldea: 8.511.996 km².
Kostaldea: 7.408 km.
Hizkuntza ofiziala: portugésa.
Biztanleak: 152 milioi lagun. (115 milioi hirietan, 36 milioi landetan, 250 mila indigena).
Langabetuak: 6 milioi.
Halamoduzko lanetan: 15 milioi.
Gaizki janean: 40 milioi.
Txabolatan bizi direnak: 25 milioi.
Miseria larrian bizi direnak: 65 milioi.
Erabateko Miserian bizi direnak: 34 milioi.
Haurrak **kale gorrian:** 12 milioi.
Gutxieneko soldata **halako bi** irabazten dutenak: Langileen %52a.
Brasilgo Errentaren %51,3a biztanleen %10aren esku dago.

Lurrari buruzko datuak

Nekazaritzarako lurren %80a biztanleen %10aren esku dago
Nekazaritzarako lurren %44a biztanleen %1aren esku
Lurra lantzen ez duten 46 enpresek 22 milioi hektarea lur
Lur emankorrek 370 milioi hektarea, landuak 60 milioi (%16a)
Lurjabeen %53ak, hots, 3 milioi nekazarik lurraren %3a dute
Lurrik gabe 12 milioi lagun

MSTri buruzko datuak

Ordezkarriak: 220.000 lagun (Hiru familiako ordezkari bat aukeratzen dute)
Buruzagiak: 5.000 lagun (%95a gazteak)
Zuzendaritza: 85 lagun.
MSTk 100.000 familia jarri ditu 7 milioi hektareetan. 80 kooperatiba daude, eta 400 elkarte. 35.000 haur eskolatu, 5-6 urte ikasten dutenak. Brasilen, **batez beste**, 4 urte ikasten dute.
Familia horietako haurren, ipar-ekialdean bizi direnena, **heriotza-tasa** %50ean gutxitu da. Eta erdialde-mendebaldean bizi diren haurren ia %100ean.
Gaur egun lurrarekin lotutako 585 **liskar** daude 84. 240 familiari eragiten dietenak.
22 estatutan 20.521 familia daude akanpatuta lurraren zain
1979az geroztik MSTko 1.437 hil dituzte. Horregatik, 7 lagun zigortu dituzte eta 1 giltzapetu.
MSTk 1.000 nekazari jarri ditu martxan aurtengo uztailen Rio de Janeirotik Brasiliara joateko protestan. Urriaren 12rako 100.000 lagun espero dituzte hiriburuan.

HABE 296

adierazpen...
EMANKOR.- Oparoa, naharoa. *Fertil.*
AHULDU.- Makaldu. *Debilitar.*
JOSI.- Bete. *Llenar.*
KITATU.- Ordaindu. *Liquidar, pagar.*
ERTAIN.- Medio.
ZAPUZTU.- Eliminar.
IHESBIDE.- Subterfugio.
JABETZA.- Propiedad.
SAIHESTU.- Itzuri. *Evitar, eludir.*

ABELGORRI.- *Ganado vacuno.*
HORNITU.- *Abastecer.*
ZURITU.- *Justificar.*
OIHAN.- Basoa. *Bosque, selva.*
ETEKIN.- Mozkina. *Utilidad.*
JENDE-SALDO.- Jende-samalda, jende asko.
POPULU.- Biztanleria. *Población.*
ALDE.- Desberdintasuna. *Diferencia.*
TXIROTU.- Pobretu. *Empobrecer.*

HALAMODUZKO LAN.- Nolabaiteko lana, lan kaskarra.
KALE GORRIAN.- *En la cruda calle.*
HALAKO BI.- Bi aldiz gehiago. *Doble.*
BURUZAGI.- Jefe.
BATEZ BESTE.- Batenaz beste. *De promedio.*
HERIOTZA-TASA.- Tasa de mortalidad.
LISKAR.- Sesioa, borroka, okasioa.

Argazkia: Sebastiao Salgado

Nekazariak lursail batean sartzen.

Hasieran hilkutxak

Esate baterako, oso gogorra da azukre-landetan **behar egitea**. Bertan bizi behar dute nekazariak, eta ezin dute beste ezer landatu jateko. 1955ean lan horretan ziharduen nekazari batek, Joao Firminok, lehen nekazari-liga sortu zuen. Dena dela, afrikar beltzen oinordekoak eta indigenak aspalditik zebiltzan borrokan, 1800 aldera kasu. **Garaitsu hartan** nekazariak buru batzuen gidaritza onartuko dute borrokarako. Gidari horietako batzuk, Antonio Conselheiro, Monge Jose María

Lurra babesteko legeak badaude, baina ihesbideak ere

Beltzek ez zuten tributan bilduta elkarrekin bizitzeko **baimenik**, horrela **indargabetuko zituztelakoan**; baina indigenekin eta nahastuz, autogestionatzeko **ahalmena** duten komunitate armatuak sortuko dituzte, *quilomboak*. Hizkuntza ere berezia dute, erdi-indigena, erdi-portugesa, erdi-afrikarra... "Oraindik ere badira quilomboak, Amazonas ibaiaren hegoaldean" esan zigun Martinezek. Hortik sortuko dira nekazarien ligak, baina hildakoen eskubideak defendatzeko, ez bizidunenak. Hots, hildakoentzako lur-zati bat eta hilkutxa bat eskatzen zuten. Izan ere, hilkutxa itzuli egin behar izaten zuten hiletaren ostean, herri bakoitzean hilkutxa bakarra egoten baitzen: "Nahiz eta egoera latzean bizi, haientzat oso garrantzi

handia zuen, eta du, **duintasunez** hiltzeak eta **lanuzte** handiak egin zituzten **lorpen** horiek eskuratzeko" esan zigun A. Martinezek. Beraz, hasieran horiek izan ziren nekazari lurgabekoen eskaerak. Jada ez zuen atzerabueltarik haien borrokak.

Hilkutxak eskatzea, beno; baina soldata igotzeko eskatzen hasi zirenean, orduan **komeriak**, orduan **handikien** beldurrak eta hilketak: "70. hamarkadan talde asko sortu ziren Brasilen, ez lurgabeko nekazariena soilik, **askatasunaren** teologiaren aldekoen laguntza edo **babesarekin**. Brasil modernoak zer den ezin da ulertu askatasunaren teologiarik gabe. Indar handia du egun ere nekazarien arteko pastorgintzak. Eta 1979an III. Nekazaritzako Langileen Nazio

BIZKAR EMAN.- *Dar la espalda.*
OINORDEKO.- *Heredero/a.*
SOILIK.- Bakarrik. *Unicamente.*
HILKUTXA.- Zerraldia. *Féretro.*
BEHAR EGIN.- Lan egin. *Trabajar.*
GARAITSU HARTAN.- la garai hartan.
Hacia aquella época.

BAIMEN.- *Permiso.*
INDARGABETUKO
ZITUZTELAKOAN.- Indarrrik gabe
utziko zituztelako ustean.
AHALMEN.- *Capacidad, poder.*

DUINTASUN.- *Dignidad.*
LANUZTE.- *Paro de trabajo, huelga.*
LORPEN.- Lor(tu)+pen. *Logro.*
KOMERIAK.- Arazoak.
HANDIKI.- Jauntxoak. *Cacique, mandamás.*
ASKATASUN.- *Liberación.*
BABES.- Gerizpea. *Protección.*

Ikusle bat erakusketan.

Kongresua ospatu zen, eta hantxe sortu zen MST” adierazi zigun Berdeak taldekoak.

Lurra hartu, lurrari eutsi, eta ekoiztu

MSTkoek hiru **urrats** ematen dituzte 1988-95 urteetan. Lehendabizi lursailetan sartu egiten dira, nekazari okupak **bihurtuz**. Ondoren, ahaleginak egiten dituzte handik inork bota ez ditzan, eta, azkenik, lurrari etekina ateratzen diote. Lurrari etekina atera, alde batetik, nekazariak zer jana izateko, eta bestetik, hori egitea **monolandaketa** baino hobea dela erakusteko. Baina **leloak** aldatuz joan dira. 1985ean aurrerapausu bat eman zuten beren eskakizunetan, jada ez dute nahikoa lursailetan

sartzea; leloa hauxe: *nekazari-erreformarik gabe ez dago demokraziarik*. Hots, lurra justuki bana dadin nahi dute. 1986an, berriz, lelo hau zeukaten MSTkoek: *lurra okupatzea da irtenbide bakarra*. Eta 1979-84 urteetan, *lurra, lantzen duenarentzat*. Eta 1995etik aurrera, *nekazari-erreforma, guztion borroka*: “Badakite neoliberalismoak ekarri duela beren arazoa, eta beste elkarte batzuekiko harremanak sendotuko dituzte: faveletan dauden elkarteekin, lantegiak okupatzen dituztenekin, **etxebizitzak** okupatzen dituztenekin, prostitutei laguntzen dabiltzenekin...” zioen.

MST sortu zenetik 150 mila familiak lortu dute lurra. Familia horiek kamino-bazterretan,

multinazional baten aurrean, administrazioeko etxe baten aurrean... akanpatu eta lurra eskatzen dute. Horrelakoetan, **gizarteko** beste elkarte batzuen laguntza izaten dute bizitzeko. Hurrengo urratsa lursailen batcan finkatzea izango da. Hiruzpalau urtetan herri bateko lurraren %7a okupatuta, herri horrek behar duen janaren %58a ekoizten dute.

Inperialismo berdearen aurka ere badaude. Hala diote “zuek etortzen zarete hona esanez Amazoniak parke natural izan behar duela. Gu hemen bizi gara, eta badakigu oihanari etekina nola atera”

MSTk oso sarri aldatzen ditu buruzagiak, edozeinek agindu dezake, eta behetik gora hartzen dira erabakiak, eta behin zuzendaritzak onartuta, berriro beherantz jotzen du. Erabakiak ez dira boto-kontaketa huts, oso adostuak baizik.

MST sortu zenetik 150 mila familiak lortu dute lurra

Brasilgo Konstituzioaren arabera, nekazari-etekinik ematen ez duten lurrak okupatzea ez da legez kontrakoa. Multinazionalak, jauntxo handiek, horrelako lursail asko dituzte eta hor sartzen dira nekazariak. Hala ere, epaileek nekazariak jabego pribatua erasótzten dutela diote. Baina ez bide da hain erraza jende hori atxilotzea: "Adibidez, ibilaldi izugarriak eginez, hainbat tokitatik irteten dira jende-samaldak, batzuk lursail batzuetara, beste batzuk besteetara. Jende-samalda jakin batek polizia *erakarri* duenean, beste jende-samalda bat poliziaren babesik gabeko lursail batean

sartzen da, eta ekoizten hasten dira. Gauzak oso antolatuta daude" zioen.

MSTren barruan komiteak daude: osasunarenak, hezkuntzarenak, emakumearenak... MSTren barruan, esate baterako, 38.000 ikasle daude, 1.500 irakasle: "Une honetan Brasilen MST da 2.000.000 lagun mobilizatzeko adina indar duen talde bakarra. Esan liteke politikan bera dela oposizioa" 1997az geroztik, esaterako, Tocantins estatua aurrera eramateko ardura hartu du elkarte horrek.

Baina, jakina, lursail bat okupatzen dutenean, handik bota egin nahi izaten dituzte. **Entzule** batek horixe galdetu zion, zer egiten duten terratenienteek okupatutako lurretatik bota ez ditzaten, hiltzeaz aparte, jakina! Batzuetan,

gobernuak nekazariak okupatutako lurra jabeari kendu eta nekazariari ematen die, edo **enkantean** jartzen du nekazariarentzat. Beste batzuetan estatuaren lursailak okupatzen dituzte eta usufrutuan lortzen dituzte lur horiek nekazariak... Edo droga-trafikatzailaiei kendutako lurrak ematen dizkiete, edo esklabuak lanean dauzkanari kendutako lurrak ematen...: "Soldaduak ez dira sartzen arazo honetan, baina Polizia Militarra bai, eta baita pistoleroak ere. Epaile batzuk lurjabeak dira, era berean, eta handik alde egiteko epaia ematen dute. Zer egiten dute? Handik gertuko tokiren batera, beste lursail batean sartzeko igoal. Batzuetan okupatu duten lursailetik irteten eta estatuak beste nonbait ematen die lurra. Baina era berean pribatizazio ugari daude" adierazi zuen.

ENTZULE.- Entzu(n)+le. *Oyente*. Era berean: ikasle, irakasle, ikusle...

ENKANTE.- *Subasta*.

Zein iritzi duzu miss-mister lehiaketei buruz?

Javier Alvarez

Ni ados nago. Zerbait berezia badaukazu, zergatik ez erakutsi besteei? Ez al dute **agian** berdin egiten olinpiadetan parte hartzen dutenek? Gogora dezagun kirolari on bat izateko jaiotzetik zure gorputzak prestatuta egon behar duela.

Ainara Antón

Nik normalean ez ditut ikusten, eta ez zaizkit asko gustatzen baina errespetatu egiten ditut jende askori gustatzen zaiolako.

Begoña García

Ados nago, lehiaketa bat besterik ez delako, baina normalean ez ditut ikusten.

Virginia Ripa

Lehiaketa hauek ez daukate interesik, **azaleko gaia** iruditzen zaizkit, baina berdin zait beste pertsona batzuek parte hartu nahi badute. Agian beren lanerako interesgarria izan daiteke.

2

Australian kendu egin nahi dituzte miss eta mister lehiaketak. Hori irakurri genuenean, goiko galdera **bururatu** zitzaigun. Eta, bestalde, elkarrizketa nagusian ere mister bat daukagu ale honetan. Maizpideko ikasleek ez zekiten hori, dena den. Galdera zein zen ordea, bai. Oso ondo prestatuta zituzten erantzunak, **alajainetan!**

Tere Prieto

Ni ados nago. Lehiaketa besterik ez da, eta munduan hau baino gauza **okerragoak** badaude. Neska eta mutil hauek **etorkizunean** lan bat izateko froga hau egin egin behar dute, baina guk ere lana bilatzeko beste-mota bateko frogak egin behar ditugu.

Isolina Alvarez

Niri ez zait hain txarto iruditzen. Zuk gorputza ona badaukazu, eta polita bazara, oso ondo daude lehiaketa hauek.

Angel Romo

Ez zaizkit gaizki iruditzen. Baina gorputzari garrantzi gehiegi ematen diote, eta gure **gizartean** arazoak **sor ditzake, batik bat**, gazteen artean bulimia eta anorexia. Eta gorputzaren irudiarekin lotuta daude, eta lehiaketek arazo horiek bultzatzen dituzte.

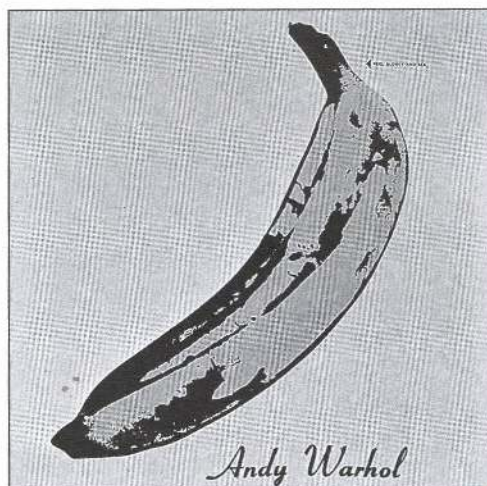
HABE 296
IRITZI.- Ustea. *Opinión.*
LEHIAKETA.- Concurso.
BURURATU.- Otu, burura etorri. *Ocurrírsele a uno.*
ALAJAINETAN! - ¡Vaya que sí!
AGIAN.- Beharbada. *Acaso.*
AZALEKO GAI.- Tema superficial.

OKERRAGO.- Txarragoa. *Peor.*
ETORKIZUN.- Geroa. *Futuro.*
GIZARTE.- Sociedad.
SORTU.- Causar.
BATIK BAT.- Batez ere. *Sobre todo.*

3 Bilboko Guggenheim museoak joera **berritzailea** azaldu du arkitekturan. Baita aurkeztzen dituen artelanetan ere. Horren adibide aparta urriaren 18an hasi eta 2000. urteko urtarrilaren 16n amaituko den Andy Warholen erakusketa. Artista hori izan zen pop artearen **aitzindaria**, eta garai hartako arte-giroa **astindu** zuena. Artearen arlo asko **urratu** zituen: pintura, eskultura, marrazkia, grabatua, argazkia, zinea, moda, bideoa, telebista eta bideoa. Artistak 50.eko hamarkadatik 80.eko hamarkadara **burutu** zuen lan-mordoska izango du ikusgai bisitariak.

Pop artearen kolore-festa hori jaso nahian, oraingo erreportaje hau bi zatitan emango dugu. Orrialde hauetan irudiak zuri-beltzean ikusiko dituzue; 47. orrialdean, berriz, kolorez josiak.

Pittsburg (Pennsylvania) jaio zen Andy Warhol, 1928an. Warhol, **izatez**, haren abizenaren laburdura da, Warhola baitzen artistaren **benetako abizena**. Pintura eta eskulturako ikasketak egin zituen Teknologiaiko Carnegieko Institutuan, eta 1949an graduatu ondoren, New Yorkera jo zuen. Berehala izan zuen arrakasta merkataritzako **irudigile** eta diseinatzaile grafiko gisa. Etxe handi askorentzat egin zituen publizitate-kanpainak, besteak beste, I. Miller **oinetako**-enpresarentzat eta Tiffany & Co. rentzat.

Argazkia: David Heald

The Velvet (Underground 1967).

Kolore-festak

50.eko hamarkada horretan marrazki fantastikoak, urre koloreko *collage*ak eta eskuz

izango duzue denok Warholen tankera horretako lanik ezagunena, Campbell's zoparena. Lan horrek ez zion mesede txikia egin zopa-etxe horri. Jende askok oroigarri bezala

ANDY WARHOL:

koloreztatutako irudi-liburuak egin zituen. Sarritan zirriborro antzeko marren teknikaz eta *naïf* estiloaz baliatu zen, delineatzaile aparta zela erakutsiz. Lehen urteotan arte-**-ekoizpenaren** zenbait etapa bere laguntzaileen esku uzten hasi zen Warhol, gerora **areagotuko** zuen joera. Maiz *kolore-festak* izeneko ekitaldietara gonbidatzen zituen lagunak eta **lankideak**. Festak ez ziren **nolanahikoak**, jakina! Izan ere, Warhol bitxia baitzen. Ez zuten denbora alferrik galtzen, hala ere. Artistari haren lanak eskuz margotzen laguntzen omen zioten festa haietan.

1962an ekin zion bihotz-bihotzez margotzeari. Bazuen kezka bat betidanik: zergatik ez erabili bestek asmatutako irudiak norberak egindako lanetan? Eta halaxe egin zuen. Komikietatik eta publizitatetik hasi zen gaiak ateratzen. Seguruenik gogoan

horrelako zopa-potoa ekartzen zuen etxera Ameriketatik itzultzean. Zopa-potoa ekartzen zuela idatzi dugu, iraganean, izan ere, irailaz geroztik etxe horrek etiketa berriak jarri dizkie potoci. Gaur egungo diseinua nahi zuten, **nonbait**. Jende askok, ordea, Andy Warholi atzetik **labankada** sartu diotela uste du.

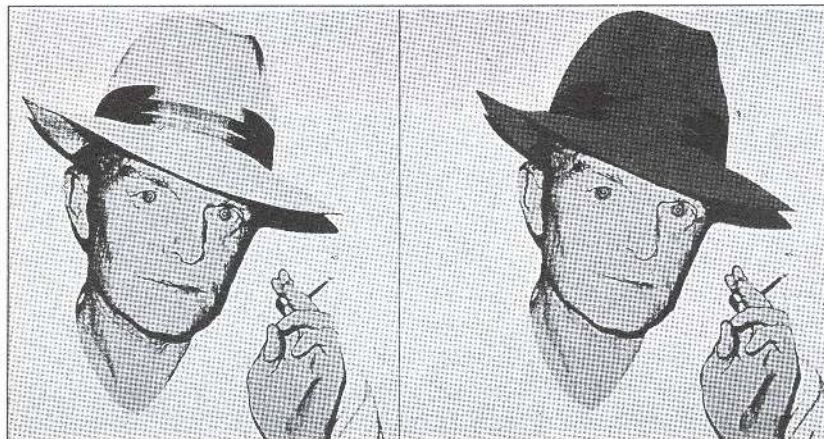
Gerra osteko artistarik polifazetikoena

Geroago, besteak beste, prentsarik moztutako zatiak eta fotomaton-etan egindako argazkiak hartu zituen **langai**. Serigrafiaren bidez irudiak manipulatatu eta handitu egiten zituen, kopiak egin, bata bestearen gainean jarri, ebaki edo zikindu egiten zituen irudiak aldatu nahian. Teknika horien bidez, artelan **esanguratsuak** sortu zituen, aldi berean jatorrizko

BERRITZAILE.- Berri(tu)+tzaile. *Renovador/a*. Era berean: garbitzaile, saltzaile, laguntzaile...
AITZINDARI.- *Pionero/a*.
ASTINDU.- Harrotu. *Sacudir*.
URRATU.- Roturar.
BURUTU.- Gauzatu, zertu. *Llevar a cabo*.
IZATEZ.- Berez. *De suyo*.
BENETAKO.- Egiatzkoa, zinezkoa.

ABIZEN.- Deitura. *Apellido*.
IRUDIGILE.- Irudiak egiten dituen. *Ilustrador/a*.
OINETAKO.- Hanketakoa. *Calzado*.
EKOIZPEN.- Ekoiz(tu)+pen. *Producción*. Era berean: luzapen, azalpen, adierazpen...
AREAGOTU.- Handiagotu. *Aumentar*.
LANKIDE.- Lan+kide. *Compañero/a de trabajo*. Era berean: adiskide, bazkide,

ikaskide...
NOLANAHIKO.- Edonolakoa, arrunta.
NONBAIT.- Dirudienez, antza denez. *Al parecer*.
LABANKADA.- *Navajazo*.
LANGAI.- *Material de trabajo*.
ESANGURATSU.- Adierazgarria. *Significativo*.

Truman Capote (1979).

irudiak **gogorarazten** zituztenak.

Marilyn Monroe

Zineko izar **kuttunen** argazkiak ere

-67). Irudi latz horiek manipulatu eta behin eta berriz errepikatuz, kolore eta neurri ezberdinetako **mihiseak** egin zituen.

Komunikabideek gizartean duten

artearen ohiko mugak zalantzan jarri.

Faktoriak

Warholek *Faktoria* izenez bataiatu zituen estudioan egin zituen lehen serigrafiak. Lehen *Faktoria* 1963an sortu zuen, New York-eko 47. kalean. Lantoki bitxia zen, zilar-kolorez margotua eta ezlainu-paperez estalia, artista, bestelako ospetsu eta New York-eko abangoardiako kideen **topagune bihurtu** zen. Garai hartan, 16 mm-ko zine-kamera erosi zuen, eta 1963tik 67ra bitartean zine-estudio bihurtu zuen faktoria. Bertan Warholek eta haren laguntzaileek 500 film baino gehiago egin zituzten. Film horietako askok ez zuen ez **egiturarik** ez inolako gidoirik. Mugaz kanpora ibiltzeko zuen joerak, bestalde, **muturreko**

POP ARTEAREN SORTZAILEA

baliatu zituen bere margolanetan. Txikitatik hasi zen halako argazkiak biltzen eta, gero, haietako batzuk aukeratu zituen, Elizabeth Taylor eta Marilyn Monroerenak tartean. Serigrafiatutako gainerako pinturekin bezala, Warholek erretratu horien hainbat bertsio egin zituen. Irudiak errepikatuz, komunikabideek norbait ospetsu egiteko duten gaitasuna gogorarazi nahi zuen. Horren adibidea, Marilyn Monroeren irudia, 150 aldiz errepikatua, duela bi urte Guggenheim Bilbao-ko Arrain aretoan ikusi genuena.

Hollywoodeko izarrekiko **lilura** ez ezik, jendeak **ezbeharrekiko** sentitzen duen **erakarpen** iluna ere **jorratu** zuen. Egunkariekin obsesionaturik, Warholek egunkarietan azaltzen ziren gertaera **bortitzetako** argazkiak biltzen zituen. Horiekin, *Hondamena* (*Disaster*) saila osatu zuen (1962-

anestesi eragina agerian utzi zuen, bikain utzi ere. Egunkarietan bezalaxe, *Hondamena* saileko lanetan ezbehar beldurgarri guztiak irudi soil baino ez dira, eta hala, kontsumitzaileak kontsumitu eta bota egin ditzake, hau da, ikusi bezain laster ahaztu.

Amerikarren materialismoa agerian

Warhol hasi zen erdi-mailako amerikarren eguneroko bizitzako elementuak bere lanetara ekartzen. Neurri batean, 60ko hamarkadako materialismo geroz eta handiagoari erantzun nahian jokatzeko zuen horrela. Supermerkatuetako apaletara jo zuen gai bila. Hala, 1964an *Brillo* xaboi-kaxak asmatu zituen. Eskultura horiek irudikatzen zuten produktuaren itxura berdina zuten. Warholek amerikarren kontsumozalekeria bistaratu nahi zuen, eta aldi berean,

pertsonaiak aukeratzera bultzatu zuen, Edie Sedgwick modeloa edo Taylor Mead poeta, batzuk aipatzearren.

1968an tirokatu egin zuten

Ikusteko artea eta zinea, ordea, ez ziren artistaren interesgune bakarrak. 1965ean pintura bertan behera utziko zuela adierazi zuen. Hurrengo urtean *The Velvet Underground* musika-taldearen ordezkari hasi zen, baita multimediatik *happening*-ak ekoizten ere. Delako *happening*-etan antzerkia, zinea, dantza eta musika nahasten zituen. *The Velvet Underground* taldeak jotzen zuen bitartean, taldearen gainean eta atzean filmak eta koloretako argiak proiektatzen ziren.

(Artikulu honek 47.orrian du segida)

GOGORARAZI.- Gogora(tu)+arazi. *Hacer recordar*. Era berean: bukarazi, esanarazi, eginarazi...

KUTTUN.- Maitea. *Querido/a*.

LILURA.- Xarma. *Encanto*.

EZBEHAR.- Zoritzarra. *Desgracia*.

ERAKARPEN.- Erakar(ri)+pen.

Atracción.

JORRATU.- Landu. *Trabajar, cultivar*.

BORTITZ.- Indartsua. *Fuerte*.

MIHISE.- Oihala. *Lienzo*.

TOPAGUNE.- *Lugar de encuentro*.

BIHURTU.- Bilakatu. *Convertir*.

EGITURA.- *Estructura*.

MUTUR.- Punta. *Extremo*.

2 **ETBko Azken uda pasa eta El verano del siglo** jai-giroko saioetan ezagutu dugu askok senegaldar hau. Baina hamar urte daramatza **gurean** bizitzen. Non bizi den galdetu diogunean, zera erantzun digu **ibiltari** honek: Ordizian, Tolosan, Bilbon, Durangon, Antsoainen... Herri askotan du bizilekua, baina garbi ikusten du herri batean **sustraitzeko** bertako hizkuntza ikasi behar dela. Horrexegatik ikasi zuen euskara. Euskara ikasteak, bestalde, kazetaritza ezagutzeko **parada** eskaini dio. Baita gustatu ere. **Saltzaile** izaten jarraitzeko asmorik ez duela aitortu digu.

HABE.- Uda honetan festaz festa ibili zara egunero kilometro-mordoa eginez. Zeure herritik irten eta Euskal Herrira iritsi aurretik ere ez zara geldirik egondakoa.

KHADIM FALL.- Etorri nintzenean, ez nekien Euskal Herria bazenik. Espainia bakarrik ezagutzen nuen. Ez nintzen etorri Euskal Herrira zuzen-zuzenean. Belgikako bisatua nuen, eta Belgikatik Frantziara joan nintzen, Frantziatik Iruñera, Iruñetik Valentziara.

H.- Valentziara nekazaritzan lan egitera?

K.F.- Baneukan lehengusu bat Valentzian. Eta berarengana joan nintzen, baina nola zegoen hainbeste polizia kontrolatzen... Nik ez neukan paperik, eta erabaki genuen handik joatea, hura

Granadara eta ni Euskal Herrira.

H.- Zergatik etorri zinen hona?
K.F.- Nik Ordizian banuen lehengusu bat.

H.- Familiartekoak toki guztietan dituzu zuk.

K.F.- Ia, ia. Hemen, Bilbon ere bai. Osaba batzuk ditut Bilbon. Erabaki nuen Euskal Herrira etortzea lasaiagoa zelako garai hartan, polizien kontrol gutxiago zegoelako eta. Hamar urte daramat hemen, Ordizian, bizitzen.

H.- Saltzaile ibili zinen, ezta?

K.F.- Bai. Gauzak saltzen tabernaz taberna, gauez, egunez, eguerdian...

H.- Eta saltzen al zenuen ezer? Gutxi saltzen dute eta jendeak tabernetan ez ditu oso ondo hartzen.

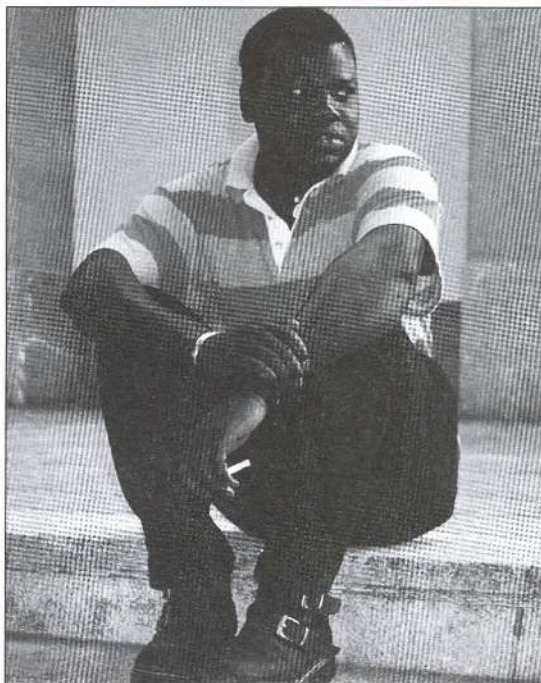
K.F.- Onartu bai. Nik sekulan ez nuen arazorik izan. Nire lagun batek ere ez. Hemen Euskal Herrian gustura gaude, gustura. Hori esan dezaket: hemen sekulan ez daukagu arazorik.

Euskara ikasi ondoren hobeto

H.- Nabaritu al duzu aldaketarik euskara ikasi duzunik?

K.F.- Bai. Askok hobeto. Errespetu gehiago. Eta jendea, nire ustez, hasi da jakiten nortzuk garen senegaldarrok. Beltz asko dago Afrikan. Baina senegaldarrok beste gauza bat gara. Gu ez gara edozein beltz bezalakoak. Horrek ez du esan nahi senegaldarrok beste beltzak baino altuagoak edo gehiago garenik. Ez. Esan nahi dut kultura desberdina dugula. Musulmana

Khadim FALL

ARGAZKIAK: HABE

izateaz aparte, beste kultura desberdina daukagu.

H.- Musulmanak?

K.F.- Gehienak bai, %95 edo musulmanak dira.

"Ez zitzaidan asko kostatu euskara ikastea"

H.- Zu zergatik hasi zinen euskara ikasten, baten batek esanda edo?

K.F.- Bai. Nik ikusi nuen Modou Nyadie (286. zenbakian egin genion elkarrizketa beste senegaldar euskaldunari). Maizpide euskaltegian ikasten zuen Modouk. Urte bat pasa ondoren, galdetu nion nola zegoen, berak ordaintzen zuen ala ez. Niri beti gustatu zait hizkuntzak ikastea.

H.- Beste asko ere badakizkizu, ezta?

K.F.- Tira. Batzuk bai. Frantsesa, arabiera, gaztelania, euskara eta

GUREAN.- Gure artean. *Entre nosotros.*

IBILTARI.- Andarín, viajero.

SUSTRAITU.- Errotu. *Radical.*

PARADA.- Aukera, egokiera. *Ocasión.*

SALTZAILE.- Sal(du)+tzaile.

Vendedor/a.- TZAILE atzizkiak egilea adierazten du. Esate baterako: garbitzaile, erretzaile, laguntzaile...

NABARITU.- Sumatu. *Percibir.*

ALDAKETA.- Alda(tu)+keta. *Cambio.*

-KETA atzizkiak ekintza eta horren ondorioa adierazten ditu. Adibidez: azterketa, garbiketa, itaunketa...

BATEN BAT.- Norbait. *Alguien.*

“Ez dut berriz ibili nahi azokaz azoka”

ingelese piskat. Eta hango dialektoak hiru edo lau.

H.- Afrikarrok baduzue erraztasuna hizkuntzak ikasteko. Europara etorritakoan, berehala ikasten duzue bertako hizkuntza.

K.F.- Ez. Erremediorik ez daukagulako ikasten dugu. Horrek ez du esan nahi azkarragoak garela. Nik ezagutu ditut senegaldar batzuk, hamar urte baino gehiago daramate hemen, eta erdaraz nahiko txarto, oso gaizki, hitz egiten dute. Niri, egia esan, ez zitzaidan asko kostatu euskara ikastea, ikasteko gogoa neukalako. Hemen bi urtean bizi ondoren, **konturatu** nintzen

hau beste herri bat zela, hemengo jendeak euskaraz egiten zuela. Horrela erabaki nuen ikastea. Baina ez neukan aukerarik. Modou hasi ondoren, berak esan zidan nola sartu zen Maizpiden.

H.- Zenbat urtetan ikasi zenuen han?

K.F.- Ez dakit seguru, bost edo sei urtetan, egunero bi ordutan, arratsaldean. Goizetan azokaz azoka ibiltzen nintzen saltzen.

H.- Azokaz azoka ibiltzea euskara ikasteko modu ona izango da.

K.F.- Niri asko lagundu dit. Egunero joaten nintzen

euskaltegia, aditza eta gauza horiek ikastera. Eta kalean erabili egiten nuen. Niri ez zidan ematen lotsarik euskaraz gaizki hitz egiteko. Berdin zitzaidan.

H.- Euskalkiak ikasteko primerakoa izango zen telebistako saio hori, Bizkaira joandakoan hangoak bizkaieraz, Lapurdira joandakoan lapurteraz...

K.F.- Nik ezin dut horrela hitz egin. Baina ulertu bai. Gauza-pilo bat ikasi dut uda honetan.

H.- Batzuek

esaten dute euskaldunak erdaldunak baino **lotsatiagoak** direla kameraren aurrean. Zailagoa al zen euskaldunak kameraren aurrean jartzea?

“Saltzaile-lana kazetaritza baino gogorragoa da”

K.F.- Hori tokiaren arabera izaten zen. Adibidez, Oiartzunen edo Azpeitian, toki euskaldunetan, erdaldunak elkarrizketatzeko arazoa izaten nuen. Askok nahiago zuten euskaraz hitz egitea erdaraz baino. Eta Nafarroan euskaldunak bilatzeko arazo handiak nituen, Iruñean adibidez, edo Tuteran.

H.- Umeak harrapatu behar.

K.F.- Umeak ere ez. Jende askok seguraski bazekien, baina kameraren aurrean ez zen ausartzen.

H.- Zure **lankidea**, Klaudio Landa, ez da bada batere lotsatia.

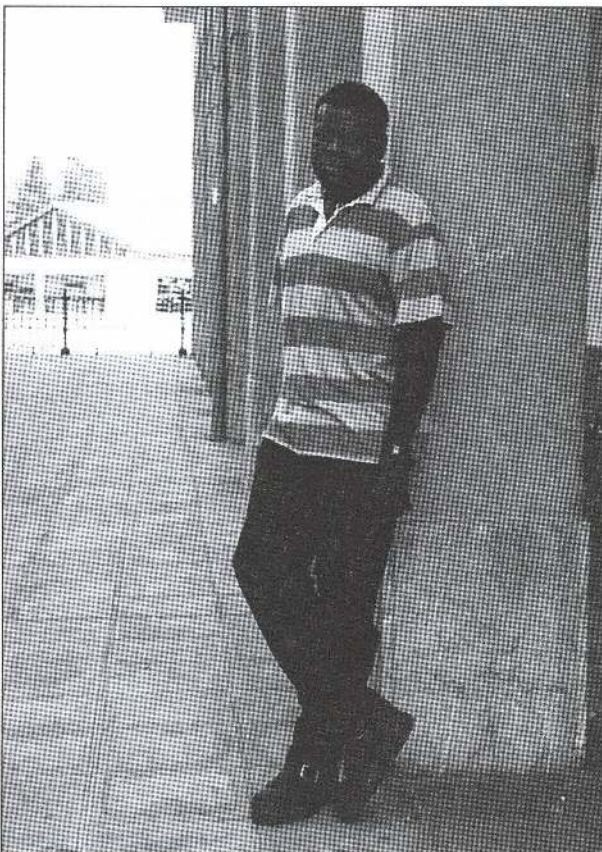
K.F.- Ez (barrez). Oso jatorra da.

H.- Zure lana, egunero festaz festa ibiltzea lan **neketsua** izango da, ezta?

K.F.- Ez. Nire lehengo lana, saltzaile izatea, lan gogorragoa zen. Kazetariaren lana ez da hain gogorra. Festaz festa ibili... ordu batzuk bakarrik izaten dira: lau, bost, zazpi ordu behar dira bi bideo egiteko. Eta gero etxera, edo Iurretara zintak editatzeko.

H.- Telebistako lana bukatu ondoren saltzen hasiko zara berriz ere?

K.F.- Ez. Ez dut nahi berriz. Oso gogorra da. Atzo bukatu zitzaidan telebistako kontratua. Baina esan didate hurrengo programan nirekin egingo dutela lana. Pozik nago, eta lasai.

Gautxoria da Khadim. Goizeko hamaiketan jaiki berria zen bezperan Ordiziako gazta-lehiaketako ospakizunetan ibili ondoren.

KONTURATU.- Ohartu, jabetu.

EUSKALKI.- Euskararen dialektoa.
LOTSATI.- Lotsa+ti. Herabea.
Tímido/a.

LANKIDE.- Lan+kide. Laneko laguna.
Compañero/a de trabajo. Era berean: bazkide, ikaskide...

NEKETSU.- Nekagarria. *Fatigoso.*

MAHASPASAK

1 Sufre-dioxidoa **nahasten** diete mahaspasei. Ez al duzu horrelakorik nahi? Zuk zeuk **lehortu** bada mahats-**aleak**. Honela: erosi *moscatel* motakoak eta garbitu ondo. Aukeratu egun bero eta lehorrak, eta jarri **eguzkitan** mahats-aleak. Euria hasten badu, berriz, **labean** jarri beharko dituzu lehortzen.

EZTULAREN KONTRA, MAHASPASAK

1 Mahaspasa garbi horiek eztula **uxatzeko** balioko dizute. Ipin berotzen litro bat ur. Irakiten hasten denean, 85 gramo mahaspasa bota eta hortxe eduki ordu-laurdenean. **Edabe** hori bero hartu behar da. Oso ondo **leuntzen** du **eztarria**.

MAHATS-TARTA

1 Osagaiak: 250 gr. gaileta, 125 gr. **gurin**, 40 gr. azukre, 500 gr. mahats zuri, 250 zl. almendra-esne eta 50 gr. maizena.

Txiki-txiki egin gailetak. Berotu gurina marian eta, ondoren, nahastu azukrea. **Erantsi** gaileta **xehetuak** eta **eragin** ondo **orea** osatu arte. Zabaldu gero tarta-ontziaren hondoan eta bazterretan, eta labean eduki hamar bat minutuan. Bitartean, zuritu mahats-aleak eta atera **haziak**. Ontzi batean egosi maizena almendra-esnetan piska bat loditu arte. Bete horrekin tarta eta gainean ipini mahats-aleak. Hotz-hotza jatekoa da. Beraz, **hozkailean** eduki.

MAHASPASA.- *Uva pasa.*
NAHASTU.- *Mezclar.*
LEHORTU.- *Sikatu, idortu.*
ALE.- *Grano.*
EGUZKITAN.- *Al sol.*
LABE.- *Horno.*

EZTUL.- *Tos.*
UXATU.- *Aienatu. Espantar.*
EDABE.- *Infusión.*
LEUNDU.- *Suavizar.*
EZTARRI.- *Zintzurra. Garganta*

GURIN.- *Mantequilla.*
ERANTSI.- *Gehitu. Añadir.*
XEHEHU.- *Txikitu. Desmenuzar, rallar.*
ERAGIN.- *Irabiatu. Batir.*
ORE.- *Masa.*
HAZI.- *Semilla.*
HOZKAILU.- *Frigorífico.*

Zertan joaten zaizkigu URTEAK?

2 Eman dezagun 70 urtean biziko zarela. Zertan emango dituzu urte horiek guztiak? *Science et Vie* iturriaren arabera, 23 urte lotan **emango** dituzu, 17 urte eserita eta 30 zutik... Beste **zeregin** batzuetan askoz ere denbora gutxiago egiten dugu. Hala ere, eguneroko ordu gutxi horiek ordu-kopuru polita osatzen dute bizitza osoan pilatuta. **Telebista** ikusten, adibidez, 5 urte eta 303 egun **emango** dituzu! Eta jaten 6-7 urte.

Zertan joaten zaizkizu ordu gehiago: **ilaratan** itxaroten ala irakurtzen? Ilaratan, jakina! 500 egun emango dituzu ilaratan zain; irakurtzen, oster, 250 bakarrik. Zertan ematen dute denbora gehiago: **gizasemeek bizarra egiten** ala emakumezkoek depilatzen? Gizasemeek askoz gehiago. Gizasemeek 140 egun galtzen dituzte horretan eta emakumeek 72. Bizarra egitea, dena den, ez da hain **mingarria**. **Sexu-jardunean**, bestalde, txiza egiten baino denbora gehixeago joaten zaigu, baina geure burua garbitzen baino gutxiago. Eta erlojuari begira? Ezetz asmatu zenbat egun ematen ditugun horretan? Lasai! 3 egun besterik ez. Baina baietz taula irakurri ondoren denbora gehiago galdu horretan! Zutik 30 urte Lotan 23 urte Eserita 17 urte

Oinez 16 urte
Lanean 8-9 urte
Otorduetan 6-7 urte
Telebista ikusten 5 urte eta 303 egun
Ametsetan 4 urte
Hiri barruko **garraioan** 3 urte
Hizketan edo besteri entzuten 2 urte
Bere burua garbitzen
emakumezkoek 2 urte
gizonezkoek 117 egun
Barrez urte 1 eta 258 egun
Jana **maneatzan** 560 egun
Limurtzen ala limurtua izaten 504 egun
Janzten
emakumezkoek 531 egun
gizonezkoek 117 egun
Ilaratan zain 500 egun
Marfundiak jota 500 egun
Korrika 440 egun
Gaisorik 420 egun
Eskolara joan-etorrian 405 egun
Ospakizunetan 375 egun
Inprimakiak betetzen 305 egun
Irakurtzen 250 egun
Telefonoz hizketan 180 egun
Erosketak egiten 140 egun
Bizarra egiten 140 egun
Sexu-jardunean 110 egun
Orrazten 108 egun
Txiza egiten 106 egun
Hortzak garbitzen 92 egun
Depilatzen 72 egun
Kaka egiten 53 egun
Negarrez 50 egun
Agurtzen 8 egun
Zergetako inprimakiak betetzen 3-6 egun
Erlojuari begira 3 egun

(Ikusten duzuenez, taularen egileak ez du **erosketak egiten** eta **jana maneatzan** ataletan sexu-bereizketarik egiten. **Batez bestekoa** hartzen du. **Janzten** eta **bere burua garbitzen** ataletan, berriz, ondo bereiztu ditu gizasemeak emakumezkoetatik. Zergatik ote?)

Helbide honetara bidali behar da:

HABE aldizkaria
Vitoria - Gasteiz kalea, 3
20018 DONOSTIA

Izen-deiturak.....

Identifikazio Fiskalaren Kodea / Estatuko Nortasun Agiria.....

Kalea..... Zerbakia..... Telefonoa.....

Herria..... Posta-kodea..... Probintzia.....

HABE aldizkaria jaso nahi dut etxean. (Urtean 11 ale: 3.330 pezeta)

Honela ordainduko dut:

☐ Errenbolsoz

☐ HABEren izenean luzaturiko txeki bidez

☐ Transferentzi bidez (Kutxa 2101.0381.01.0003069002)

☐ Kontu korronte bidez

Bankua edo Aurrezki Kutxa.....

Sukurtsala..... K. D.

Zerbakia.....

HABE 296

EMAN DEZAGUN.- Demagun.
Supongamos que.
EMAN.- Iragan, pasatu. *Pasar.*
ZEREGIN.- Egitekoa. *Quehacer.*
ILARA.- Errenkada. *Fila, cola.*
GIZASEME.- Gizonezkoa. *Varón.*
BIZARRA EGIN.- Afeitar la barba.
MINGARRI.- Doloroso.
SEXU-JARDUN.- Actividad sexual.
OTORDU.- Egunean zehar egin ohi den

janaldi bakoitza.
GARRAIO.- Transporte.
MANEATU.- Atondu. *Preparar.*
LIMURTU.- Seducir.
INPRIMAKI.- Impreso.
ZERGA.- Impuesto.
BATEZ BESTE.- Batenaz beste. *De promedio.*

3 Figueres (Girona) hirian, Daliren museotik gertu, jostailuen museoan, Ferrari etxeko autoen erakusketa izan da udan, jostailuzko autoz osatua. Aurtan *Scuderia Ferrari* 70 urte bete dituenaz, eta ditugun bi argazki erabiltzeko, Enzo Ferrariri eta bere autoei eskainiko diegu erreportaje hau. Beraz, auto garestizale eta abiadurazaleok, **on dizuela!**

ARGAZKIAK: J.I. ITURRIOZ

Enzo Ferrari.

Enzo Ferrari (Modena 1898-Modena 1988) italiarra da. **Egun** Fiat da Ferrariren nagusia, baina Fiatek ez zion lanik eman 1918an. Beste lantoki batean tren-bagoiak autoentzako **egokitzen** zituzten, eta Enzok auto horiek gidatuko ditu, salgai jarri aurretik. Garai hartan U. Sivocci, *Costruzioni Meccaniche Nazionali* lantegikoa ezagutuko du, eta biak Milan hirira joango dira.

1924an Alfa auto batekin Mercedesi irabazi zion Pescaran, **aise**. Ez zen irabazten zuen lehen aldia. Baina Ferrarrik nahiago zuen Alfa Romeo enpresa gidatu. Hango **kide** zela, 1929an *Scuderia Ferrari* sortu zuen Enzok, Alfa Romeoren kirol-alderdia **sendotuz**. Scuderiak Modenan zuen tailerra. Lasterketa, txapelketa asko irabazi zituen, eta Alfa Romeoren hainbat auto on Modenan egin ziren, adibidez, Alfa

ENZO FERRARI *edo*

Romeo 158a. Autoak **ospe itzela** eman zion E. Ferrariri berari. 1939. urtean ordea, Ferrarrik oso **begiko** zuen V. Jano lankidea W. Ricart espainiarrak **ordeztuko** du. Ferrarrik ez zuen Ricart ondoan nahi, eta Alfa Romeo **laga** egingo du. Ferrarrik uste zuen jasotako ospea berari esker lortua zuela batez ere. Baina Ferrari ez zen **abizen** soil bat, Alfa Romeoren **azpian** zegoen auto-marka bat zen. Beraz, E. Ferrarrik ez zuen zilegi bere abizena erabiltzea beste Scuderia bat bataiatzeko, ez beste auto bati izen hori jartzeko ere. Ez behintzat lau urte pasa arte. Beraz, Ferrarrik *Auto Avio Costruzioni* sortu zuen Modenan. Besteak beste, hegazkinentzako motorrak egiteko. Iaz 100 urte bete ziren E. Ferrari jaio zela, eta bere omenez estatua bat jarri zioten jaioterrian. Estatua hori **salbu**, ezer gutxi dago Modenan Ferrariri buruzkoa. Baina Ferrarrik egin duen turismorik ederrenak herri horren izena du: Modena 360. Merkea da, 21,6 milioi pezeta, **huseria!**

Maranelloko erretorea

Modenatik gertu, Maranellon, aldiz, gogoan dute E. Ferrari. Han **eraikitako** faktoria oraindik martxan dabil. Dendetan begibistakoa da Ferrariren **iruditeria**, zaldi beltz haserretua barne. Ferrarrik 1 Formulako lasterketa erabakiorren bat duenean, herriko plazan bideo-pantaila handi bat jartzen dute. Eta Ferrarrik 1 Formulako lasterketaren bat irabaziz gero, herriko erretoreak, aurrekoek **legez**, elizako kanpaiak **astintzen** ditu. Sarritan astinduko dituzte, **alafede!** Mende-erdian hortxe-hortxe 5.000 lasterketa irabazi dituzte Ferrarrikoek, eta 25 munduko txapelketa. **Hilkanpaiak**

ere joko ahal dituzte, **horratio!** Izan ere, piloto **anitz** hil da Ferrariak gidatuz: G. Villeneuve, L. Bandini, T. Sychiger, E. Castelotti, L. Musso, K. Wharton, P. Collins, G. Campari, A. de Portago, W. von Trips... Txoferrak hiltzen zirenean, kazetariak gogor hartzen zuten Enzo Ferrari; bera ere izugarri **goibeltzen ei zen**. Ez penatze **aldera**, ez zen norgehiagokak ikustera azaltzen ia. Dino semea hil zitzaionean **galanki** penatu zen Enzo Ferrari.

Egun Fiat taldearena da Ferrari

Maranelloko Dino Ferrari **karrikan** dago Galleria Ferrari. Gallerian lasterketarako zein kalerako Ferrariak ugari daude, 1 Formulako monoplazak, **kasu**. Baita argazki **eder askoak** ere. Agian hara joango da Goierriko Ferrarizale **amorratu** bat. Egun edonork du azalean tatuaje bat. Goierritar honek aspaldi du **txorkatila**-inguruan Ferrariren zaldi eroa. Tifosi hau ezkondu zenean, honela gonbidatu zituen lagunak. Lagunek, **biurrikoaren** (3. argazkia) azaleko zaldia altxatu eta bikotearen argazkia ikusten zuten. Eta, argazkiaren azpian, Ferrari bat eta bertso hau, andregaiaren anaiak egina, *Iparragirre abila dela doinuaren abesteko*. (Lehen bi bertso-lerroetan 1 Formulako hainbat talde ageri dira): *McLaren, Jordan, Benetton, Williams, hobe da Ferraria, Amaia dugu mekanikoa ta/Axier, berri, gidaria; goazela hastera/ezkontzaren karrera, Ataunen da bazkaria, zuek zarete guk behar dugun/tifosi-talde handia.*

Enzo Ferrari bera 1943an joan zen Maranellora. 2. Gerra Handiaren

ON DIZUELA! - Bejondeizuela! *¡Que (os) aproveche!*
EGUN.- Gaur egun. *Hoy día*.
EGOKITU.- Moldatu. *Adaptar*.
AISE.- Erraz, eroso. *Fácilmente*.
KIDE.- Partaide, sozioa. *Miembro*.
SENDOTU.- Indartu, irmotu.
OSPE.- Sona, fama.
ITZEL.- Oso handia, gaitza. *Enorme*.
BEGIKO.- Estimatu.

ORDEZTU.- Sustituir.
LAGA.- Utzi.
ABIZEN.- Deitura. *Apellido*.
SALBU.- Izan ezik. *A excepción de*.
HUSKERIA!- Ezer gutxi! *¡Casi nada!*
ERAIKI.- Jaso, altxatu. *Edificar*.
IRUDITERIA.- *Imaginería*.
LEGEZ.- Bezala. *Como*.
ASTINDU.- Harrotu, *Sacudir*.
ALAFEDE! - Bai horixe! *¡Vaya que sí!*

HILKANPAI.- *Toque a muerto*.
Horratio!- Bai horixe!
ANITZ.- Askok.
GOIBELTZEN EI ZEN.- Atsekabetzen omen zen. *Dicen que se entristecía*.
EZ PENATZE ALDERA.- Ez penatzearen.
GALANKI.- Hagitz, asko.
KARRIKA.- Kalea.
KASU.- Adibidez, esate baterako.

AUTO GORRIEN SUA

Figueresko museoan zegoen Ferrari.

ostean 12 zilindroko motor bat sortuko du. Alfa Romeo 158a diseinatu zuen Gioachino Colombo izango du lankide. 12 zilindroko autoa, 125 GT izango da, 1500 zm³koa. Hots, zilindro bakoitzean 125 zm³. Luxu handia zen hori gerraosterako. 1950ean 375a egingo du, 4.493 zm³koa. Auto horri esker Ferrariren ingeniari-ospea handitu egingo da. 1951ean, 375 hori gidatuz, Ingalaterrako 1 Formulako saria eskuratu zuen Froilán Gonzáles argentinarrak, lehen aldiz Alfa Romcori irabaziz. Pozak zorutzen zegoen E. Ferrari, baina Alfa Romcon **behar egindakoa** baitzen, esan omen zuen: "Gaur geure ama hil dut". Hurrengo bi urteetan 1 Formulako txapelketak irabaziko ditu Alberto Ascari pilotoak Ferrariak gidatuz. Hurrengo urteetan ere lasterketa-mordoa irabazi zituen Ascarik Ferrarirentzat, edo Ferrarirekin...

Ferrari eta Fangio

1956an Fangiok 1 Formulako mundu-txapelketa eskuratuko du Ferrari taldean. Hala ere, urte txarra

izan zen 1956a, Dino semea **zendu** baitzen, aitaren negozioarekin segitu behar zuena. 1957an, hildako gehiago, *Millie Miglie* lasterketan, bi piloto eta bederatzi ikusle. E. Ferrari, **etsita**, dena **uztekotan ibili** zen, uztekotan...

Maranellon museo ederra dago

1961ean hil zen Fill pilotoak 1 Formulako mundu-txapelketa irabazi zuen, motorra atzean zeraman lehen Ferrariarekin. Gogor kritikatu zuen Fillek nagusia: "**Erabat sutzen** da mekanikarengatik lasterketa bukatzen ez badugu. Huts egiten duten piezen bilduma bat badu. Horrela zaila da gidariontzat lasterketa horiek ahaztea". Eta **garaipena** lortzen zutenean, %90ean autoari esker lortzen zuten Ferrariren ustez. Berdin zitzaion Ferrariko zein pilotok irabazten zuen lehia. 1 Formulako taldeetan bat izaten da piloto nagusia, berak eramaten du taldeko autorik onena. Taldeko jabeak erabakitzen du nor

den lehen piloto, baina E. Ferrari ez zuen erabakitzen, eta hor ibiltzen ziren kirolariak jo ta ke, lehen piloto izan nahirik. Borroka horrek hil omen zuen W. von Trips. Hala zioen behintzat Fill taldekideak. Fangio ere ez zen pozik egon Ferrarin. E. Ferrari nahiago zuen bere taldeko beste edonork irabaztea, eta ez Fangiok. Fangio munduko txapelduna izana zen 3 aldiz. Beste gidariren batek irabaziz gero, tifosiek esango zuten: "Autoa da garrantzizkoagoa, ez gidaria" Baina Fangiok lortu zuen munduko txapela.

Telebistazalea eta irakurtzalea zen

E. Ferrariz ondo hitz egiten zuen Niki Laudak, ez hain ondo haren lankideez. Lauda **hiltzear egon** zen Ferrari taldean zebilela. A ze istripua! Baina 1979an Brabham-Alfa Romeo batekin Imolan irabazi zuenean, E. Ferrariri eskaini zion garaipena. Ferrari ere estimatzen zuen austriarra. Eta Italiak ere bai Enzo Ferrari. NBK saritu zuen, Italian honoris causa bi eman zizkioten fisika eta ingenierritza mekanikoan, Commendatore eta Cavaliere de Lavoro izendatu... Gizon azkarra zen: ez zuen ia autorik gidatzen, ez zen trenean eta hegazkinean ibilizale, ezta Erromazale ere. **Aitzitik** telebistazalea zen... eta irakurtzalea. Eta, berari esker, eta Shumacherri eta hainbat pilotori esker, munduko hainbat jende da Ferrarizale!

Tifosi goierritarraren ezkontza-gonpidapena.

HABE 296

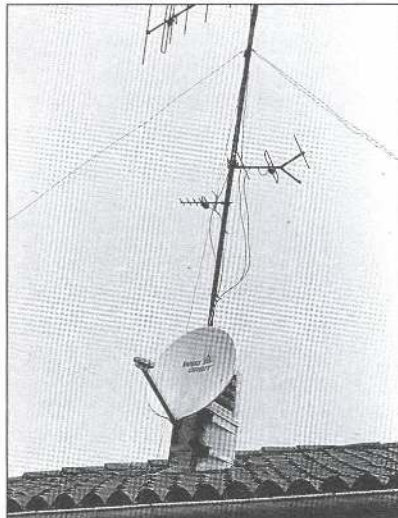
EDER ASKOAK.- Oso ederrak.
AMORRATU.- Porrokatua. *Forofo*.
TXORKATILA.- *Tobillo*.
BIORRIKO.- *Díptico*.
BEHAR EGIN.- Lan egin. *Trabajar*.

ZENDU.- Hil. *Morir*.
ETSI.- Amore aman. *Desesperanzar*.
UZTEKOTAN IBILI.- *Pensar en dejar*.
ERABAT SUTU.- Guztiz sumindu.
Enfadar a tope.
GARAIPEN.- Garai(tu)+pen. *Triunfo*.

HILTZEAR EGON.- Hilzorian egon.
AITZITIK.- Alderantziz. *Al contrario*.

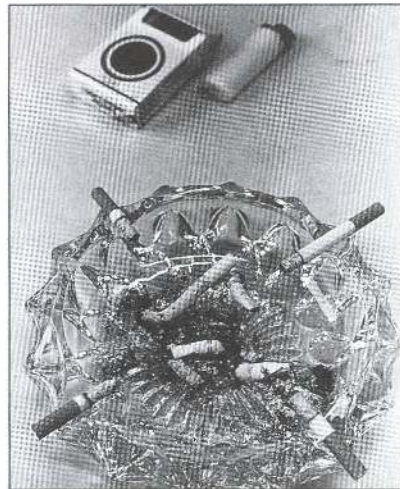
JOKAERA ARRISKUTSUAK

- 1** Ez daukagu argazkirik, baina gure **lankide** batek ikusi zuen udako oporretan. Trena hartu zuen Blanes herrian. Trena **lepo** zihoan, turista italiarrez beteta. Bidaiari asko, trena **martxan doala**, bagoi batetik bestera pasatzen dira. Hiru bidaiari horixe egiten hasi ziren, baina bi bagoiren erdian gelditu ziren. Zertarako? Zigarroak erretzeko. Handik gutxira, beste bidaiari batzuek **gauza bera** egin zuten.

BIOLENTZIA MERKEA

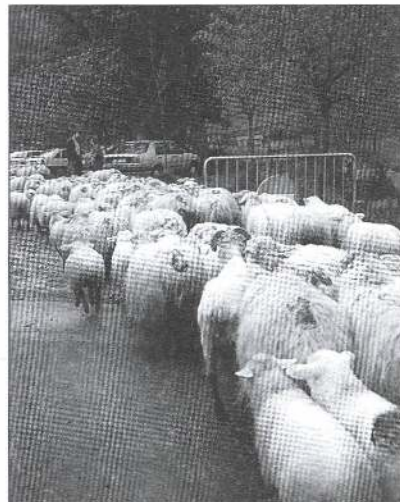
- 1** Bi **gizonezko** beste baten etxean sartu dira. Han dagoena pistolarekin mehatxatu dute, ondoren **muturreko** batzuk eman dizkiote, eta azkenik, leihotik zintzilik jarri, eta lurrera erortzen utzi dute, oso goitik erortzen. Eta hori guztia zertarako? Eroritakoaren galtza bakeroak eskuratzeko. **Iragarki** negargarri hori telebistan ikusi dugu.

DOLLYK EZ DAKI EUSKARAZ

- 1** Ardiek gaztelaraz **be!** egiten dute, eta euskaraz ere bai. Ardien **bidez**, "Bebe"ka ez ibiltzeko esaten digute komunikabideetan, ez edateko besteek edaten dutelako. Ez jarraitzeko besteen arrastoari.

Konforme, baina iragarki horrek euskaraz ez du **zentzurik**, euskaraz ez dago horrelako **hitz-jokorik**. Betiko kontua, iragarkiak, hitz-jokoak gaztelaraz pentsatzen dira, **gaztelera hutsezkoak** onartu, eta euskara **hor konpon!** Aspaldiko joera da hori. Beraz, zein da Dolly, edaten duen gaztea ala iragarki hori onartu eta ordaindu duena?

BARTZELONAKO AQUARIUM-A

- 1** Bartzelonako aquarium-era joaten bazarete bisitan orri batzuk aurkituko dituzue. Orri horietan aquarium-ean zer dagoen azaltzen da. Euskaraz ere badituzte, euskara onean, ez **mordoiloan**. **Antzeko zerbait** gertatzen da Gironako Katedralean ere.

JOKAERA.- Portaera. Comportamiento.
 LANKIDE.- Compañero/a de trabajo.
 LEPO.- Bete-beteta. A tope.
 MARTXAN DOALA.- Yendo en marcha.
 GAUZA BERA.- La misma cosa.
 GIZONEZKO.- Gizasemea. Varón.
 MUTURREKO.- Zartakoa. Puñetazo en la cara.
 IRAGARKI.- Anuncio publicitario.
 BIDEZ.- Bitartez. Por medio de.
 ZENTZU.- Sentido.

HITZ-JOKO.- Juego de palabras.
 GAZTELERA HUTS.- Sólo castellano.
 HOR KONPON! - ¡Ahí se las arregle!
 MORDOILO.- Traketsa, baldarra. Torpe.
 ANTZEKO ZERBAIT.- Algo parecido.

GOLPES BAJOS
Malos Tiempos Para
La Lirica

3 Espainiako pop-aren historiak izan dituen talderik, poetiko, barroko, umoretsuetan handienetako baten aurcan gaude. Gaur gainera talde honen andantzak nolabait deskribatzeko, ez dugu aukeratu taldearen ibilbide osoa, ez eta disko bat ere, abesti bat baizik. *Malos Tiempos Para La Lirica*, alegia. Izenburu horrek, gure ustez, primeran deskribatzen baitu German Copini eta bere bandak laurogeigarren hamarkadaren erdialdera egindakoa. Abesti hori, lehen grabazioan sartu zuten, Cesepe-k, beti bezala, kolorez beteta egindako irudi batekin, jantzi zuten estreinukoan, maxi hartan alegia. Gero etorri ziren *A Santa Compañía*, disko osoa, eta *Desconocido*, berriz ere disko laburra. Eta honekin agurra luzatu zuten. Joan den urtean kaleratu zuten, taldeko bi liderrek berriz elkartuta, omenaldi gisako grabazio bat, baina **benetako** haiek zuten argi, kolore, inspirazio eta bestelakoetatik mila kilometrotara. *Copini*, Vigoko punky bat zen. "Galiziar" honek garai hartan, *Siniestro Total* taldea gidatzen baitzuen, Estatuan Punk musikak eman duen talderik umoretsu, arrakastatsu eta garruloenetako bat. Onena ezta pentsatu ere, hori orduan Euskal Herrian baikenuen, *La Polla Records* alegia. *Siniestro Total* taldearen kontzertu batean, botila batek bete-betean harrapatu eta burua ireki zion Copiniri. Ireki zentzu askotan, gainera, bai fisikoan eta bai kimikoan. Orduan erabaki baitzuen hura alde batera utzi eta beste musika bat egitea. Teo Cardalda, gaur egun bere emazte duen Maria Monsonis-ekin *Cómplices* taldean ezagutu genuen eta Luis García eta *Itoiz* taldearen disko batzuetan ere Pablo Novoarekin elkartu zen. Ritmo-kutxa, ordenagailu, sintetizagailu eta bestelakoekin, talde benetan elektronikoa biztu zuten. Melodia **landuak ezohiko** hitzekin lotuz, arrakasta aipagarriak berenganatu zituzten. Vigoko mobida deitu zen haren bandera **bilakatu** ziren denbora gutxian, *Os Resentidos*, *Semen Up* edota *Siniestroren* aurretik. Nik esango nuke garai hartan Espainiako talderik handiena zen Radio Futurari **itzal egin** zion banda bakarra *Golpes Bajos* izan zela. Haien abestiak oraindik ere zoragarriak dira.

CHEMICAL BROS
Surrender
2.900 pta.

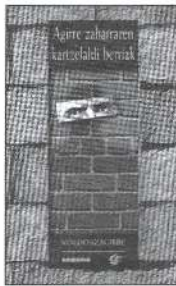
3 Iraganetik elektronika lagun hartuta egindako musika hauen gaurko egunera egin dugu salto lerro gutxitan. Estatu mailan, eta garai batean, *Golpes Bajos*, soinu elektro-akustikoen erreferentzia izan bazen, gaur egun **ikur** horren jabe, nazioartean, **bikote** hau egin da. Izenez senide diren arren, Bros izendatzen baitute beren burua, **izatez** ez dira **jatorri** berekoak. Hori bai, anaiarik onenen pare konpontzen dira Simons eta Rowlands. Mundu guztiak egin nahi du zerbait horiekin. Edozein diskotan agertzen da bien kolaborazioren bat. Munduko musika-estilorik kontrajarrienak, musika kontrajarriak baldin bada behintzat, **uztartzeko gai dira**. Planetako dantzaleku eta festa guztiek kontratupean nahi lituzkete, britainiar bi disc-jockey hauek. Esate baterako, aurtengo Benicasim-eko makrojaialdian kartel-buru izan genituen. Hortik atera kontuak. Diskoak merezi du. Bai horixe. **Kedarik** gabeko dantza elektronikoa boterera!!!

DOVER
Late At Night
2.800 pta.

3 Musika-mundua krudela da, arrakasta iheskorra baita. Eta, hori gertatzen denean, arrakastak hanka egiten duenean, musika-munduan gehiegi agintzen duen merkatua oraindik krudelagoa bilakatzen da. *Dover* ez zuen inork ezagutzen bigarren diskoa egin zuten arte. Lan hark, ordea, halako harrera izan zuen, estatuko talderik saltzaileen eta handienetako bat bilakatu baitzitzaigun Madrileko laukotea, gauetik egunera. *Devil Came To Me* izeneko hark merezi zuen. Gero hirugarrena grabatzeko momentua iritsi zenean, Llanos ahizpek beren *grungearen mekara*; hau da EEBBtako Seattle hirira, joatea erabaki zuten, disko berri hau nahi bezala egin ahal izateko. Joan ziren. Diskoa gura bezala grabatu. Berriz bueltan etorri ere bai. Eta gero hemen zer? Jendeak nola hartu du *Late At Night* izeneko berri hau? Arrakastaren bila joan dira, aurreko laneko egiturak errepikatuz, baina jendeak, orain ez bada laister, esango du aipatutako *Devil Came To Me* hura bat izan zela. Eta bakarra.

JoseIna Etxeberria

**AGIRRE
ZAHARRAREN
KARTZELALDI
BERRIAK**

Koldo Izagirre
Elkarlanean,
282 orr.
2.350 pta.

3 Duela urte batzuk Agirre'tar Nikola Metxa asmatu zuen Izagirrek, arketipo unibertsal eta aldi berean oso gurea; **agure** adarjolea, **erretxin**, **egoskor** eta **minbera**, gezurti eta maitagarria. Oraingoan nobela ausarta, **mamitsua** eta **zirikatzailea** eskaintzen digu pasaitarrak beste haren ildotik.

Ironia erabiliz, kartzelako gaia tratatzen du, elementu berezia **euskaldun ororentzat**, eta ez dira falta pasadizo harrigarri bezain hunkigarriak.

Protagonista Agirre'tar Nikola, Metxa **izenobez**, borroka guztietan **zaildua** eta gerra guztietan beteranoa, kartzelara doa bere borondatez, bizitza honi **jasangaitza iritzirik**. Honela adierazten du protagonistak ihesaren arrazoiak: "Nik ihes egin behar nuen zuen mundu ustel horretatik, eta pertsona garbien eta kontzientziadunen lagungiroa bilatu nuen". Bertan **bazterrak nahastu**, hango funtzionario edo jaulier guztiak bere onetik aterako ditu.

Errealismo **gordinetik** urrun, kutsu fantastikoa eta ironikoa du lehen pertsona kontaturiko eleberr **mardul** honek.

Testuak badu halako konplexutasun harrigarria aberatsago bilakatzen duena. Elkarrizketa eta bakarriketa maisuki konbinatzen dira, **eztenkada** eta zitzada biziakin batera.

Nobelan zehar estrofa laburrak tartekatzen dira kontatzen ari denarekin lotura estua dutenak. Horiez gain bada behin eta berriz protagonistaren ahotik **jalgitako**

esaldia: "Mundu honetan denok gara, nolabait, presoak; **ziegaren** tamaina da gutxienekoa..."

Mamitsua eta ausarta, **gogoangarria** eta gomendagarria aurtan liburu salduenari eskaintzen dioten Euskadi de Plata saria irabazi duen hau.

**LAURA
KANPOAN DA**

Javier Muguruza
Erein, 108 orr.
1.400 pta.

3 Hiru urte igaro dira iadanik Javier Muguruzak helduentzako lehen eleberr **halkeratu** zuenetik.

Bizitza pusketak zuen hark izenburu eta oraingoari ere **ondo letorkioke** izenburu bera, horixe baita liburu honek, bi narrazioan banatuta, eskaintzen diguna.

Lehenengo narrazioak Markos izeneko gaztea du protagonista nagusi eta emaztea, Laura, etxean ez duela aprobetxatuz, anaia rockeroa eta honen taldearekin doa asteburua pasatzera.

Bigarren narrazioak Iparraldeko taberna batera lan bila doan pianojolearen bidaia kontatzen digu. Autobus-bidaia honetan protagonistak bizitza eta lanari buruzko **gogoetak** egiten ditu, aurki aita bihurtuko duen umez... eta alboan duen agurearekin **solasean** ematen ditu bidaia minutuak.

Kontaketa aldetik ez du aparteko berezitasunik, hizkera bizia du, maiz kaleko zenbait espresioz hornitua. Erraz irakurtzen den liburu dugu, beraz, noizbait edonoren esperientziatik jalgitako kontakizuna dirudi, erreal, arrunta eta zenbait unetan funts handirik gabea.

**HOLLYWOOD
ETA BIOK**

Javi Cillero
Alberdania,
236 orr.
2.600 pta.

3 Jakina denez, gurean, beste literaturetan bezalaxe, kontakizun laburren ginetik nobela **gailendu** da.

Egungo irakurleari gustagarriago zaio nobelaren istorioan murgiltzea, ipuin eta narrazio laburren sentsazioan geratzea baino. Honako hau narrazio laburrez osaturiko liburu dugu, giro eta istorio desberdinez **harilkatutako** kontakizunak. Estilo aldetik loturarik badute ere, ez da elkarren arteko giro komunik sumatzen eta, ondorioz, banaka batzuek **baino** ez dute irakurlearen arreta bizten. *Minotauoren bakarriketa*, esate baterako, laburra bezain ederra egin zait eta kontaketa luzeagoetan *Baiona Blues* nabarmenduko nuke.

Egia da jende askok trenean baino ez duela irakurtzen eta agian kontakizun laburra eguneroko trena bezalakoxea da, hartu eta utzi egin beharrekoa. Trena da, era berean, kontakizun askotako elementu nagusia, liburuaren azaleko irudia eta baita **hitzaurreko** hizpide ere. Hitzaurreari dagokionez, trenean doan literatur katedradun bati zuzendua da eta ez du ohiko hitzaurrearen itxurarik. Berezia da, polita eta liburu beste edozein kontaketa bezain deigarria.

Akaso hitzaurreak gehiegi animaturik edo, irakurlea zertxobait desanimaturik iristen da amaierara.

Beharbada, oraingoan ez da egokitu irakurle ipuinazale edo kontaketa laburzaile. Narrazio laburrek zenbait irakurle ez dute asetzen, baliteke irakurle horrek analisisa bilatzea eta ez sintesia, beharbada mundu bat ikusteko eta sentitzeko premia du eta hori nobelak eskain dezake.

Agurtzane Aiestaran

AGURE ERRETXIN.- Jenio txarreko agurea.
EGOSKOR.- Burugogorra. *Terco/a*.
MINBERA.- Minkorra. *Sensible, susceptible*.
MAMITSU.- Sustantzia handikoa.
ZIRIKATZAILE.- Xaxatzailea, tentatzailea. *Provocador/a*.
EUSKALDUN ORO.- Euskaldun guztiak.
IZENOBEL.- Ezizena, goitzena.

Pseudónimo.
ZAILDU.- Gogortu. *Curtir*.
JASANGAITZ.- Eramanezina. *Insoportable*.
IRITZI.- Uste izan. *Opinar*.
BAZTERRAK NAHASTU.- *Enrevesar, enredar*.
GORDIN.- *Crudo/a*.
MARDUL.- Bikaina.
EZTENKADA.- Zitzada. *Puyazo*.

JALGI.- Atera. *Salir*.
ZIEGA.- Kartzela. *Calabozo*.
GOGOANGARRI.- *Memorable*.
ONDO LETORKIOKE.- *Le vendría bien*.
GOGOETA.- Hausnarketa. *Reflexión*.
SOLAS.- Hizketa, berriketa.
GAILENDU.- Nagusitu. *Prevalecer*.
HARILKATU.- *Ovillar*.
BAINO.- Baizik, besterik.
HITZAURRE.- *Prólogo*.

2 Hasi da 1999-2000 ikasturtea, eta, honekin batera, HABEK **burututako** ikasketa-kurrikulu berria **indarrean jarri** da. *Euskalduntzearen Oinarrizko Kurrikuluak* 140 euskaltegi, 1809 irakasle eta 49.607 ikaslerengan izango du **eragina**. Dena den, horrek dakarren erreforma euskaltegiek gauzatuko dute beraien kurrikulua Oinarrizko Kurrikuluaren inguruan zehaztuz. Hiru urte izango dituzte aldaketa horretarako. Aldizkari honetan, 273. zenbakian, aurreratu genizuen, hemendik aurrera euskalduntzeak lau maila izango ditu, lehengo 12 urratsen orde.

Oinarrizko Kurrikulua *Euskara Biziberritzeko Plan Nagusiaren ildotik* dator, eta helduen alfabetatze-euskalduntzea hobetu eta eguneratzeko prozesuaren **baitan** kokatu behar da; **xedea**, berriz, alfabetatze-euskalduntze eraginkorragoa **suspertzea** eta euskara-irakaskuntzaren kalitatea hobetzea du.

Ardatza erabilera eta aktore nagusia ikaslea

Oinarrizko kurrikulu berri honen ardatza hizkuntzaren erabilera da eta, azken buruan **gaitasun** komunikatiboa **lantzea** eta aberastea. Bide horretan, ikaslea da aktore nagusia; bera baita ikas-prozesuaren **partaide** eta protagonista. Gaitasun komunikatiboa ez da gramatikara

Euskalduntzearen KURRIKULU BERRIA indarrean

mugatzen. Zuzentasun linguistikoa eskatzen du, eta, horrekin batera, hizkuntza-egoera bakoitzak eskatzen duen eran erabiltzen jakitea.

Material didaktikoa errealitatean euskara erabiltzen den testuinguruarekin lotu da. Adibidez, ikasleek elkarrekin hitz eginez hobetuko dute euskararen maila. Gramatika irakatsiko da egunkarietako testuak aztertuz, edo euskara landuko da eguraldiaren iragarpena erabiliz; hots, edozein **hiztunek** egunero dituen beharrak eta erabiltzen dituen baliabide komunikatiboez baliatuz.

Euskalduntzearen lau mailak

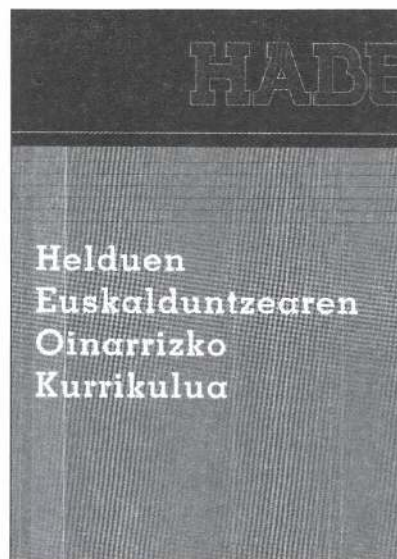
Lehenengo maila oinarritzkoa da. Maila hau **gainditzean**, ikaslea **gai izango** da eguneroko harremanetan gertatzen diren elkarrizketak nahikoa txukun burutzeko, erdarara jo beharrik izan gabe. Testu idatzi laburrak oinarrizko koherentzia ulertu eta idazteko gai izango da. Aurreko programazioarekin **alderatuz**, lehenengo 6 urratsak hartzen ditu gutxi gorabehera.

Bigarren mailan, aurrekoan jasotako trebetasunetan sakontzen eta barneratzen joango da ikaslea, baita hizkuntz **ekoizpena** –bai ahozko eta bai idatzizkoa– areagotzen ere. Gai izango da edozein adierazpen deskriptibo erraztasunez egiteko. Lehenengo programazioko 9. urratsaren parekoa da. Hirugarren maila EGAK eskatzen

duen mailaren parekoa izango da. Ikaslea gai izango da kultura orokorreko gaitan edozein euskal hizketa ulertzeko, baita zuzentasunez, **saiakera** arruntak, ipuinak, nobelak, etab. egokitasunez eta aberastasunez komunikatzeko ere. Saiakera arruntak, ipuinak, nobelak, etab. ulertuko ditu; gutunak, artikulua laburrak, testu errazak eta antzekoak ere idazteko gai izango da.

Lau maila ditu euskalduntzeak

Laugarren maila, EGATik gorakoa da, guztiz berria, beraz. Arlo profesional, espezializatu eta zientifikoan euskaraz komunikatzeko gaitasuna **bermatuko** du. Dena den, maila hau 2000-2001 ikasturtean **garatuko** da.

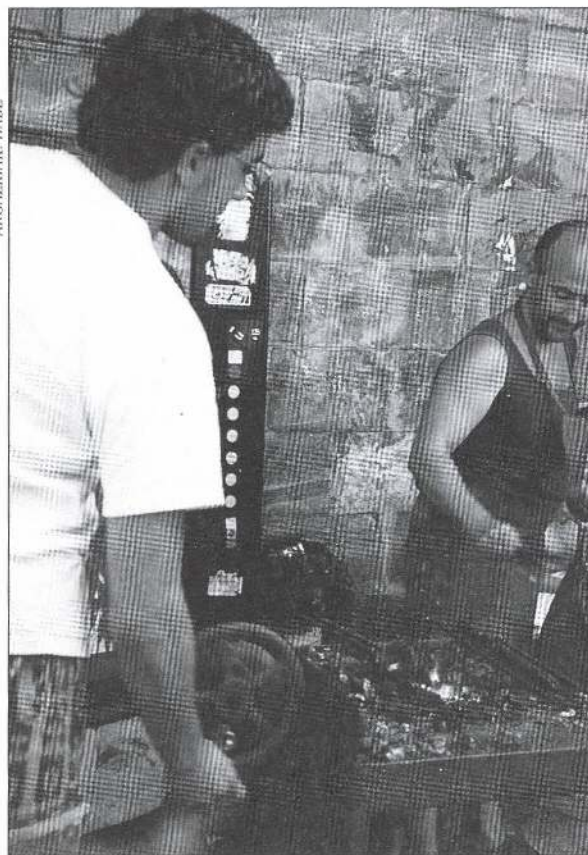

BURUTU.- Gauzatu, egin.
INDARREAN JARRI.- Poner en vigor.
ERAGIN.- Influencia.
ILDO.- Arrastoa.
BAITAN.- Barruan, barnean.
XEDE.- Helburua.
SUSPERTU.- Akuitatu. Estimular.

ARDATZ.- Eje.
GAITASUN.- Ahalmén. Capacidad.
LANDU.- Jorratu. Trabajar, cultivar.
PARTAIDE.- Partehartzailea.
HIZTUN.- Hablante.
GAINDITU.- Garaitu. Superar.
GAI IZAN.- Gauza izan.
ALDERATU.- Erkatu. Comparar.
EKOIZPEN.- Ekoiz(tu)+pen.
Producción.

SAIAKERA.- Ensayo.
BERMATU.- Garantizar.
GARATU.- Desarrollar.

LESAKAKO BARNETEGIAN

ARGAZKIAK: IABE

Arratsaldeak tailerlean aritzeko eta **irtenaldiak** egiteko erabiltzen dituzte Matxinbeltzeneako ikasleek. Gu hara azaldu baino egun batzuk lehenago, Lesakako historiaren berri eman zieten, baita bailarako geografiaz zertxobait azaldu ere. Frain mendira eraman zituzten eta han goitik Bortziriak ikusi zituzten: Lesaka, Etxalar, Arantza, Bera eta Igantzi. Beste batean Etxalarrera egin zuten joan-etorria. Eta erremintaria lanean ikusi ondoren, Igantzira joan ziren **saskigile** batengana.

Iturengo arotza erremintaria zen

Hasteko, **azalpen** txiki bat. Nafarroan burdina lantzen duena

arotza da, ez erremintaria. Beraz, sarrerako "Berako Lantx arotza..." hori zuzena da. Ez al duzue gogoan aspaldiko kanta hura? **Iturengo arotza...** Bada arotz hura erremintaria zen. Hauxe da beratararren lehen azalpenetako bat. Eta **lanabesak** ateratzen dituen bitartean, tresnen euskarazko izenak ere azaldu dizkie: "Hau **sutegia** da —sua egiteko mahai-antzekoa erakutsiz—, hau mantala, hau mailua, beste hauek tenazak...". Gero, sua piztu du sutegian egunkari-paperaz. **Egur-ikatzak** berehala hartu du su, sutegiak duen haizegailu gurpildunari eraginda. Kontu kontari aritu zaie Lantx suak indarra hartu bitartean: aitona eta **birraitona** arotzak zituela, eskuetan

3 Irailaren 8a. Arratsaldeko laurak. Itzalean hogeita bost gradu gutxienik. Zer **bururatuko** eta Lesakako Matxinbeltzenea barnetegira joatea bururatu zitzaigun Berako **Lantx arotza** lanean ikustera: sua, **ingudea**, mailua, **burdina**... Hogeita hamar bat ikasle begira eta haietako bat haizemaile. Hala ere, inork ez zuen ondoko freskagarrien makinara jo. Ikasle sufrituak Lesakakoak, bai horixe!

Gasteiztarra sua bizkortzen.

babak ateratzen direnerako erremedio ona dela eskuetan txiza egitea... Burdin **ziri** batzuk sutan ipini ditu eta egur-ikatzaz estali ondoren, busti egin du ikatza, burdina gehiago bero dadin.

Sua bizkortu, burdina landu, azalpenak eman... Lantxek ezin baitu dena batera egin, laguntzaile bat bilatu du ikasleen artean. Ez du laguntzaile **makala** aurkitu, Gasteizko ikasle **bolondresak** ia bi ordu egin baititu haizegailuaren gurpilari eraginez. Horren ondoren, seguru ez duela erremintaritza ogibidetarako hartzen!

Ikasleak arotzian jarri ditu beratarrak

Gasteiztarrak hamar bat minutu egingo zituen honezkero lanean, eta Lantxek burdin ziri bat hartu du **eskularrurik** gabe. Matur bat **goritua** du ziriak: "Goritu arte ezin da landu" dio ingudera daraman bitartean. Hasi da mailuaren hotsa: DINGI-DANGA, DINGI-DANGA... Burdina bero dagoenean, erraz moldatzen du

BURURATU.- Otu. *Ocurrírsele a uno.*
AROTZ.- Erremintaria. *Herrero.* (Leku askotan arotza zurginari esaten zaio).
INGUDE.- *Yunque.*
IRTENALDI.- *Salida.*
SASKIGILE.- Saskiak egiten dituen. *Cestero.*
AZALPEN.- Azal(du)+pen. Argibidea. *Explicación.*

LANABES.- Erraminta.
SUTEGI.- *Fragua.*
EGUR-IKATZ.- *Carbón vegetal.*
BIRRAITONA.- *Bisabuelo.*

BABAK ATERA.- *Sacar ampollas.*
ZIRI.- *Cuña.*
MAKAL.- Kaskarra, nolabaitekoa. *Regular, malo.*
BOLONDRES.- *Voluntario/a.*
ESKULARRU.- *Guante.*
GORITU.- *Candente.*

burdina lantzen

arotzak. Burdinazko ziri gogorra ia plastilina bezain erraz **bihurritu** du behin eta berriz Lantxek. Eta berriz ere gogor-gogor uzteko, ur hotzetan sartu du. *Tenple* ematea esaten zaio horri.

Gauzak ikasteko norberak egitea bezalakorik ez dago. Beraz, ikasleak **arotzian** jarri ditu beratarrak. Neska bat azaldu da lanerako prest. Maisuak erakutsi bezala, burdin ziria behin eta berriz bihurritu du neskak. Lana amaitu ondoren, txalo-zaparrada jaso du ikasleak. Baina haizemaile gasteiztarrek, inbidiatan **nonbait**, beretzako ere txaloak eskatu ditu, ez dela alferrik ari hasiera-hasieratik lanean. Txaloak, beraz, gasteiztarrantzat.

Sutegia haragia erretzeko primerakoa

Lantxek aita egindako zenbait burdinazko lan ekarri ditu erakusteko: lanpara, beheko suan kaxuelak ipintzeko tresna, eskuz egindako tenazak... Gero, ziri batean **barraskilo** antzeko itxura moldatu du. Mutur horrek papera ukitzean, erre egiten du papera. Lau aldiz erre du papera, eta lau barraskiloek lauburu bat sortu dute paperean. Erakustaldietan horixe omen da umeei gehien gustatzen zaiena. Eta umeez ari garenez, erremintariak umore beltz-ukitutxoa baduela erakutsi du. Ari da **iltze** bat egiten eta non erortzen zaion lurrera. Iltzea bero-bero dagoenez, ikasleei ez hartzeko esan die: "Umeak, berriz, berehala joaten dira iltzea harrapatzera". Harrapatzen duenak, jakina, opari mingarria jasoko du eskuan.

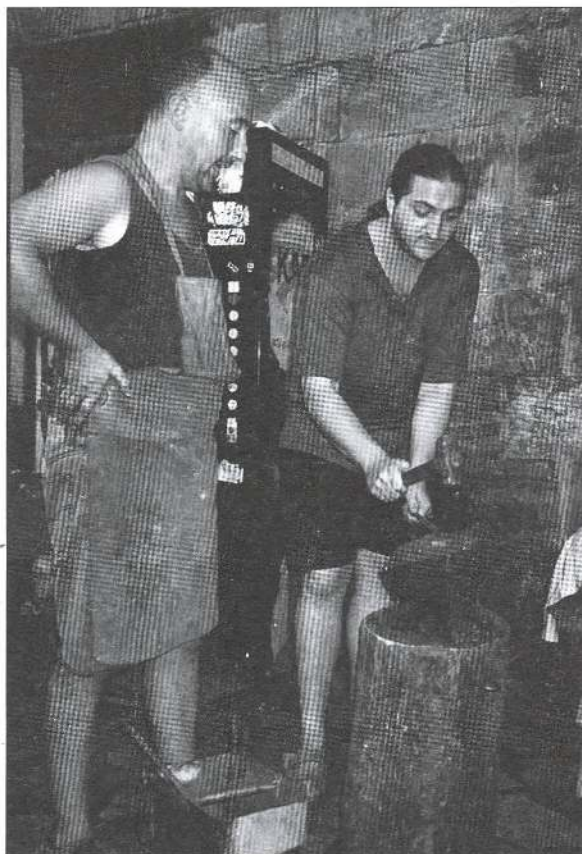
Ikasleak asper ez daitezen, noizean behin pasadizoak

tartekatzen ditu Lantxek, aitarengandik jasotakoa adibidez. Gose-garaian alabak aitari jateko zerbait eramaten zion lantokira, patata egosiak edo. Baina aita bestelako **jakien** zale zen nonbait, eta patatekin batera jateko haragia erretzen zuen lantegiko sutegian. Nolako haragia erretzen zuen gose-garai hartan? Horixe galdetu die arotzak ikasleei, asmatzeko nolako haragia jaten zuen. Batek katuarena esan du, beste batek arratoiarena... Bigarrenak asmatu ez, baina asko hurbildu da gutxienez, Lantxen aita saguak erretzen baitzituen, ganbaran harrapatzen zituen saguak. Izan ere, lehengo saguak nahikoa garbiak ziren, **aleak** eta horrelakoak bakarrik jaten omen zituzten, ez zaborra.

Bukatu du erakustaldia, baina lanabesak gordetzen hasi aurretik, burdina lantzeko azken aukera eman die ikasleei. Bat hurbildu da, **gizonezkoa**, eta gauzak nahikoa txukun egiten ari zen dantza batean hasi arte. **Bufaka** ari da gizajoa. Burdin-azal bero bat sartu zaio sandaliaren eta oinaren artean. Beratarrek esan die mingarriagoa dela oinetakoa itxia denean, ezin baita burdin puska berehala oinazpitik

atera. Horrelaxe bukatu da arotzaren erakustaldia. Baina ez da egun horretako **ikuskizun** bakarria izan, hura bukatu bezain laster Igantzira joan baitira saskigilea lanean ikustera. Han behintzat **ez ahal dute lan-istripurik izango!**

Bat-batean ikasle bat dantzan eta bufaka hasi da...

Kontuz atzamarrarekin!!!

Begoña IRIBARREN

2 Begoña Iribarren futbol-epailea da, eta **zumardi** batean genuen **hitzordua**. Egun berean, telebista batean Ekuadorko mutil eta gizon heldu talde bat ikusi genuen futboleant jokatzen, **arboladi** batean, polizia azaldu zen arte.

ARGAZKIA: HABE

Futbola, jokalaria, arboladia, polizia... Berehala Begoña Iribarren etorri zitzaidan gogora. Nola esan zigun berak ez duela poliziaren beharrik izan ikusleengandik **babesteko**: "Ez, Euskal Herrian ez dago horrelako arazorik" esan zigun erreteriarak.

Hamar urte daramatza futbol-epaile, euskaraz ikasten adina. 16 urterekin hasi baitzen. Orain Regional Preferenten dabil, Gipuzkoan. Euskarak, ordea, ez dakigu **lehentasunik** duen; EGA lortzeaz du, baina ez daki segi edo ez: aurtun utzi egin du euskara. Utzi, futbolariei uzten die hitz egiten, zelaian protesta egiten, **larregi** agian: "Gehiegi uzten diet hitz egiten jokalariei. Hori esaten didate beste epaileek" esan zigun. Izan ere, Begoña uste du bere nortasuna zelaian azaltzen duela, ez alderantziz. Hots, **zelaitik at** ez da zorrotzago bihurtu epaile delako. Ez du uste **behinik behin**.

Neska bat ezagutzen zuen futbol-epaile, eta Begoña horregatik hasi

zen, eta futbola gustatzen zitzaiolako, noski: "Baina, zelaian nagoenean, ahaztu egiten zait emakumea naizela". esan zigun. Zenbait ikusleri, aldiz, ez zaie ahazten, eta oihuka sukalde-zokora bidaltzen dute **harrikoa egitera**, emakumeek batez ere. "Okerragoak dira emakumeak gizonezkoak baino" esan zigun. Jokalarietara eurekin, eta ikusleekin ere apenas, ez du arazorik izan. Eta futboleant arazorik ez izateko, astean **bitan** lasterka egitera Anoetara, kirolgunera joaten da epaile batzuekin.

Kirolgunera ez, Itziargor Txitxarro dantzalekura **gonbidatzen** zuen Debako zaletu batek: "Txitxarrora gonbidatuko zaitut" esaten zidan

txantxetan. Ez ziren inoiz joan inora, baina **joatekotan**, autobusez joan beharko zuten. Ze Begoña ez dauka autorik, eta bera ere halaxe joaten da sarritan futbol-zelaietara, gazte asko Txitxarrora bezala, autobusez. Regional Preferenteko partidurako bakoitzeko 8.100 pezeta jasotzen ditu, Arbitroen Federazioak ia beste horrenbeste, eta epaile laguntzaileek 2.000 pezeta hortxe-hortxe. Oraindik gogoan du bere lehen partidurako, kadete-mailakoa: "Kosta zitzaidan zelaia aurkitzea. Gero, lasterka egin gabe ezin da epaile izan, eta nik horixe nahi" esan zigun barrez. Egun, ordea, eskarmentu handia du, eta agian noizbait Urío Velázquez edo Emilio Guruzetaren pare ikusiko du. **Zeinek daki!**

EPAILE.- Juez, árbitro.
ZUMARDI.- Alameda.
HITZORDU.- Cita.
ARBOLADI.- Zuhaitzia. Arboleda.
BABESTU.- Proteger.
LEHENTASUN.- Preferencia.
LORTZEAR.- Lortzeko zorian. A punto de conseguir.
LARREGI.- Gehiegi.
ZELAITIK AT.- Zelaitik kanpo. Fuera

del campo.
BEHINIK BEHIN.- Behintzat. Al menos.
HARRIKOA EGIN.- Fregar la vajilla.
BITAN.- Bi aldiz edo bider.

TXANTXA.- Jolasa, broma.
JOATEKOTAN.- De ir.
ZEINEK DAKI! - Batek daki, auskalo! ¿Quién sabe!

NEW YORKEKO TIGREA

3 **Hautatuko** zukeen urte-
-sasoian ez, baina
hautatzen utzi zioten hilabete
bakarrean, abuztuan alegia,
Bidaiariak New Yorkerako
hegazkina hartu zuen. Eta
orduko 1.020 kilometroko
abiadan zihoala, 10.100
metrotan eta kanpoko
temperatura zeropetik 44
gradukoa zela, Bidaiariaren
begiak Estatu Batuei buruzko
gidaliburuan finkaturik zeuden.
Ahal zela, Ozeano Atlantiarretik
abiatu eta Barera heldu nahi
zuen, auto **alokatu** batean.

Noizbait ere, hamar bat orduko
hegaldia burututakoan –denbora
gehiena etengabeko ilunabar laranja
ederrean–, hegazkina izarrak
lurrean zituen hirian pausatu zen.
Zerutik begiraturik, New York hiria
urte asko –kandela asko– bete
dituen norbaiten urtebetetzeko tarta
baten antzekoa egin zitzaion.
Alabaina, ez zirudien hiriak gozoki
hura partekatze gogo handiegirik
zuenik, izan ere **mugazainek**
bidazti guztiei “Immigration Form”
delako agiria bete eta **sinarazi**
baitzieten, eta gau hura non igaroko
zuten **artean** ez zekitenek, edo azal
zuria ez zutenek, **gorriak ikusiko**
zituzten oso gozo ez zeuden
poliziek.

Bete beharrekoak betetakoan,
Bidaiariak fardelak eskuratu eta
taxi bat, taxi horia hartu zuen.
Berehala, Bernardo Atxagaren
liburu batean irakurria zuen pasarte
honekin gogoratu zen: “Oinez eta
oinez, New Yorken zail diren hiru
gauzez ohartu nintzen: kolore
horiko taxi bat ikusi gabe minutu
oso bat pasatzea; norbaitek
publizitate-orri bat eskaini gabe bi
pasatzea; hiru pasatzea Polonia, edo
Turkia, edo Korea edo Filipinak
edo **auskalo** zer herrialde

gogorazten digun
aurpegia ikusi gabe.”
Eta Bidaiariari artean
publizitate-orriak eman
ez bazioten ere, bai
taxiaren kanpoaldean
bai barnealdean zeuden
iragarkiei erreparatu
ziren, eta baita gidariaren
jatorri hindu nabariari
ere.

Hotelerako bidean,
gauminean, Bidaiariak
hamaika jende ikusi
zuen espaloietan
barreiaturik, baina
haiek ere ez zuten
erakusten tarta-pusketa
bat jan berri duenaren
poztasunik, ezta
gutxiagorik ere... Berak
ere harriturik ikusi zuen
bere burua
erretrobisorean
ispilatua: nekea
aurpegian, **begizuloek**
argi asko nabarmen zioten
atsedenaldi luze baten beharra.
Baina are harrituago ikusi zuen,
semaforo bat berde noiz jarriko
zeudela, tigre bat zebrabidea
zeharkatzen. Gidari hindua, oster,
irradi-dei bat egiten ari zen eta,
Bidaiariak sorbalda **atximurkatu**
bazion ere, ez zuen piztia ikusterik
izan. **Aitzitik**, besterik gabe argia
berdatu zela ohartarazi nahian
zebilela pentsaturik, honela esan
zion Bidaiariari: “Ez izan presarik,
ahantzi erlojua. Ez al zaude ba
oporretan? Baina, denboraz ari
garela, Europatik etorri bazara,
gogoratu erlojua sei ordu atzeratu
behar duzula.”

Orduan Bidaiariak irudipena
izan zuen Estatu Batuetan
lurreratzearekin batera, beste
errealitate batean **murgiltzen** zela,
beste denbora eta espazio batean.
Orduan Bidaiariak tigrea **hizpidera**
ez ekartzea erabaki zuen.

Wall Street-eko Burtsaren eraikina.

“Seguruenik loak hartu nauen
kuluxka batean ikusiko nuen.”
Gainera, hotelera iristen ari ziren
eta orduan ahortzi behar ez zuena
gidariari eman beharreko
eskupekoa zen (gidaliburuak
hainbeste oroitarazten zuena.) “I
hope you enjoy stay in the Capital
of the World!”, agurtu zuen
gidariak, eskupekoa **sakelean**.

Biharamuncan, Bidaiaria beste
gorputzaldi batekin esnatu zen.
Gosariak ere guztiz indarberritu
zuen eta, bizkorturik jada, hiriko
ikustaldia Battery Parketik hasia
erabaki zuen, izan ere ingurumari
haiek lehen aldiz ikusi zuen
lehenengo europarra (Verrezano
izeneko italiar bat, 1524an) ere toki
hartara heldu baitzen. Gero
holandarrak han lehorreratu zirela
oroitu zuen, eta britainiarrengandik
babesteko **harresi** bat
eraikitzearekin batera (Wall Street

HAUTATU.- Aukeratu. *Escoger*.
AHAL ZELA.- Ahal bazen. *A ser
posible*.
ALOKATU.- Errentan hartu. *Alquilar*.
MUGAZAIN.- Policía de fronteras.
BIDAZTI.- Bidaiaria. *Viajero/a*.
SINARAZI.- Sina(tu)+arazi. *Hacer
firmar*.
ARTEAN.- Oraindik. *Entretanto*.
GORRIAK IKUSI.- Pasarlas moradas.

AUSKALO.- Batek daki. *Véte a saber*.
IRAGARKI.- Anuncio publicitario.
GAUMIN.- Gau-gaua. *Avanzada la
noche*.
BARREIATU.- Sakabanatu.
ISPILATU.- Islatu. *Reflejar*.
BEGIZULO.- Ojera.
ATXIMURKATU.- Zimiko egin.
Pellizcar.
AITZITIK.- Alderantziz. *Al contrario*.

MURGILDU.- Barneratu. *Sumergir*.
HIZPIDE.- Mintzagaia. *Tema de
conversación*.
ESKUPEKO.- Propina.
SAKEL.- Poltsikoa.
OROITU.- Gogoratu, gomutatu.
Recordar.
HARRESI.- Murrua. *Muralla*.
ERAIKI.- Jaso. *Construir*.

Staten Island-erako ferrytik, Manhattan.

Ellis Island. Frédéric Auguste Bartholdik egindako estatua.

izenaren jatorrian dagoena), hiria New Amsterdam izendatu zutela; baina azkencan britainiarrek nagusitu eta New York izena emango zioten (1614) oso gutxitan handitzeari utziko zion hiriri.

Etorkizun hobe baten bila **etorkinak** milaka heldu izan ziren toki hartatik Askatasunaren Estatua begiztatu zuen. Berehala, nahi gabe, **barteko** mugazainengana joan zitzaion gogo. Baina laster ez zuen besterik pentsatzeko **astirik** izan, zeren arreta eta begirada toki batetik bestera jauzika hasi baitzitzaion. Batetik, ikusgarria zen Wall Street-eko **etxeorratz** tenteen azpian ibiltzea; bestetik, atsegin izan zuen han zebilen **jendetzari** begiratzea: gorbata dunak eraikinetako eskaileretan hanburgesak jaten, andere exekutiboak jantzien dotorezia kirol-oinetakoekin zapuzten, turista oro-ikusi-oro-erretiratu haien artean noraezean... Eta, egia esatera, Bidaiaria ez zen kontinente hartako lehen biztanleez oroituko baldin eta, eraikin zahar baten atarian, hitz hauek irakurri izan ez balitu: Museum of the American Indian... Haiek ere tarta **dastatu** gabe geratu zirela pentsatu zuen Bidaiariak.

Ibilian-ibilian, Brooklyneko zubia begien bistan zuela, Staten

Island-erako ferrya hartzen den tokian agertu zen eta, duda-muda askorik egin gabe, ontzi **erraldoi** hartan itsasoratu zen. Handixe, Askatasunaren Estatua eta Manhattango itsasorratzen harresia **miretsi** ahal izan zituen. Hantxe erabaki zuen, uhartean ibili bat egin eta **bazkari legea** egindakoan, etxeorratzak bertatik bertara ikustera joatea.

Hala gauzak, expreso bat lagun Paul Auster-en *Trilogía de Nueva York* apur bat irakurri ostean, ferryan itzuli eta Dorre Bikietara heldu zen (110 solairu, 21.800 leiho, 50.000 langile eta 80.000 bisitari egunero, eta egunero ere haienezako 8,5 milioi litro ur, eta haiek 50 tona zabor...). Behetik begiraturik, **zorabio** gozo bat sentitu zuen, han, goi-goian, kristal garbitzaileei antzeman zienean, edo dorre haiek eraikitzen ibili zirenekin gogoratzean (**antza**, asko eta asko indioak omen ziren, ez baitziren altueraren beldur izaten.)

Edozein gisaz, lurraz gainekoa bezain harrigarria egin zitzaion lur azpikoa: eskailera elektrikoak, espazio itzelak, metro-sarrerak, denda handiak... Baina lurpeko haietan barrena aspertu bezain laster, kanpora egin zuen, batez ere handik gertu zeuden Chinatown jendetsuan eta Little Italy

txukunean galtzeko. Gero Soho aldera ere abiatu zen, eta han hamaika sartu-irten egin zituen arropa edo arte-denda erakargarrietan.

Bidaiariak handik Greenwich Villagera jo zuen, baina oraingoan bere ibilera guztiz **motela** zen eta New Yorkeko maratonia amaitzen dutenak baino nekatuago irudi zuen. Gaugiro ederra egiten zuen eta kaleetan ere oso giro atsegina zegoen, baina Bidaiariak doi-doi zerbait afaldu eta taxi bat hartzeko **kemena** izan zuen. Harriturik, bere aurpegi guztiz eroria ikusi ahal izan zuen erretrobisoreko kristalean, baina are harrituago ohartu zen gidaria bezperako hindua bera zela. Hala ere, ez zuen hitz-erditxorik esateko adorerik izan eta, zorionez, gau hartan ez zuen bezperako tigrea inongo zebrabideetan ikusi.

Hotelera iritsirik, dutxa bat hartu, ohean luze-luze etzan eta oroitzen hasi zen. Hilabete batzuk lehenago, Bilboko Guggenheim museoan Txinari buruzko erakusketa bat **ikusmiratzen** ibili zen batean, areto batean, antzinako agintari batek eginarazi zituen terrakotazko zenbait soldadu ikusi zituen, denak beren mailari zegozkien jantzi eta armez apainduak, eta denak ere elkarren artean desberdinak. Hala ere, han

ETORKIN.- *Inmigrante.*

BART.- *Anoche.*

ASTI.- *Beta, denbora.*

ETXEORRATZ.- *Rascacielos.*

JENDETZA.- *Jende+tz. Gentío.*

DASTATU.- *Degustar.*

ERRALDOI.- *Oso handia, itzela.*

Enorme.

MIRETSI.- *Admirar.*

BAZKARI LEGEA.- *Bazkari arrunta.*

ZORABIO.- *Mareo.*

ANTZA.- *Dirudienez, nonbait. Al*

parecer.

MOTEL.- *Geldoa. Aurkakoa: arina, azkarra.*

KEMEN.- *Indarra, adorea.*

IKUSMIRATU.- *Curiosear.*

hamar bat zeuden bitartean, **benetan** zazpi mila zirela jakin ahal izan zuen, eta gezurrezko armada haren helburua **arerioa** beldurtzea zela.

Eta beharbada arratsalde hartan Chinatown-etik igaro zelako, batek daki, Bidaiariak gau hartan amets egin zuen, eta ametsen milaka bidaiari agertu zitzaizkion, haragizkoak eta denak ere beraren antz-antzekoak. Bidaiariak bakoitzari New Yorken zer ikusi behar zuen agindu zion: zeuk Liburutegi Nagusia, zeuk Rockefeller Center, zeuk Arte Modernoaren museoa, zeuk Seagram etxeorratza, zeuk Four Season jatetxea... Eta ametsen, egunaren buruan denek ikusitakoaren berri zehatza eman behar zioten Bidaiariari, eta hartara bera **gai izango** zen egun bakar batean hiriko sekreturik ttikienaz ere jabetzeko. Baina ametsaren gozoenean, hau da, bidaiariak ikusi zutena kontatzera zetoziola, zer eta tigrea agertu zitzaien, eta haren agerpen **marrumatsuarekin** batera, bidaiari guztiak sakabanatu eta bera esnatu egin zen...

Bidaiari ordezkorik ezean, Bidaiariak batera eta bestera ibili behar izan zuen hurrengo egunean ere, eta ez zuen minutu oso bat pasatu taxi horirik ikusi gabe, ezta bi minutu ere norbaitek publizitate-orririk eman gabe, ezta hiru ere urruneko jatorriak islatzen zuten aurpegiak ikusi gabe... Eta hirian bero egiten bazuen ere, errepideko **estolderietatik** lurrina eta aire egokituaren aparailu zaharretatik haize-bafada beroak ateratzen baziren ere, egunean zehar Bidaiaria gero eta erosoago ibili zen, gero eta laketuago. Eta bidaiari ordezkorik izan ez zuelako, edo toki asko ezagutu eta sekretu asko jakin gabe geratu zitzaizkiolako, Central Park-etik eta, bereziki, Guggenheimen museotik itzuli eta, Bosgarren abenidan barrena, Empire State Building-era igo zen

(102 solairu, 6.500 leiho, 73 igogailu...). Bere asmoa hiriri azken begiratu zabala ematea zen; bere asmoa hiria etxeorratz batetik eta ilunabarrean ikustea zen. Eta izan altuerak eragindako zorabioarengatik (argi zegoen bera ez zela indioa), izan nekearengatik, izan pozarengatik, bidaiari mezulariak itzuli eta nork bere berriak eman izan balizkio bezalaxe sentitu zen, **pozarren**.

Gau hartan Times Square-n afari legea egiten ari zela, Bidaiariak New Yorkera itzuli beharra zeukala pentsatu zuen. Amaitu zuelarik, berriro ere maratoni-korrikalarien antzera sentitzen zen eta onena hotelera itzultzea zuen. Hala gauzak, jatetxearen atarira irten eta taxi bat hutsik topatu zuen. **Esan gabe doa** gidaria hindua zela... "Nahi baduzu, ispiluaren bestaldea ezagutaraziko dizut. Jakingo duzunez, New York Manhattan baino askoz gehiago da eta lau distritu dituzu ezagutzeko: Brooklyn, Queens, Bronx eta Staten Island".

Eta gau hartan, gidaliburuetan doi-doi aipatzen diren tokietara joan ziren; esate baterako,

Harlem-eko eliza batera beltz espiritualak entzutera eta Apollo Theater-era blues apur bat entzutera; esate baterako, Bronx-en Edgar Allan Poe bizi izandako etxea ikustera; esate baterako, Bronx ezagutzera... "Orain dela egun pare bat tigre batek alde egin du hemengo zootik, eta oraindik ere bila dabilta."

Eta Bidaiaria, gidari harekin pozaren pozez, gau hartan oso **esku zabala** izan zen bere eskupekoarekin. Eta hotelera itzuli zelarik, New York hiria tigre bat bezain ederra zela pentsatu zuen, tigre bat bezain arriskutsua...

Patxi Zubizarreta

Empire State-tik mirets daitekeen ikusmira.

Empire State-tik Chrysler etxeorratza.

3

1.- Finlandiari egokitu zaio Europako Batasunaren sei hilabeteko lehendakaritza. Lehendakari berriak egin **adierazpenetariko** batek nahikoa **harrotu** ditu **bazterrak**. Hain zuzen ere, zein hizkuntza erabiliko du bere webgunean asteazkenero?

- A) Esperantoa
- B) Euskara
- C) Latina

2.- Raglan **soingainekoa** eta raglan mahuka 1852an urtean ezagutzen hasi ziren jazkien munduan. Nondik dator izen hori? (Alderdi hauetan *ranglan* ahoskatua)

- A) Ingelesezt: rag=pilda, lam=ihesa. Beraz, ihes bezala egiten duen jaskia da.
- B) Lord Raglan izenekoak erabili zuen Krimeako gerran eta handik mundu osora zabaldu zen jaski hori.
- C) "Pobrearen arropa" esan nahi du indonesieraz, bertako hitza baita.

3.- Zenbat egun iraun zuen Bibliako Hasiera liburuan kontatzen den **uholdeak**? (Izan ere, 6. kapituluko 17. **txatalean** 40 eguneko iraupena izan zuela esaten bada ere, kapitulu bereko 24. txatalean beste zifra bat ageri da)

- A) 50
- B) 100
- C) 150

4.- Zenbait tokitan lege eta arauen zaletasuna mugagabea da antza denez. Esaterako, EEBBetako Connecticut estatuko poliziak **isun jakin bat** ezarriko dizu baldin eta...

- A) ...desegokikeriak esaten dituen loro baten jabea bazara.
- B) ...zebra-pasabidea buruz behera eskuen gainean igarotzen baduzu.
- C) ...lepoan arrosa koloreko zapia badaramazu.

5.- Pennsylvaniako unibertsitateak egindako azterketaren arabera, EEBBetan 17 urte arteko gazteek lau ordu t'erdian ematen dute egunero pantailaren aurrean, dela ordenagailuaren dela telebistaren aurrean alegia. Bestalde, esango zenuke 12-17 urte bitarteko haurren artean zenbaterik daukaten telebista beren etxeko gelan?

- A) %25
- B) %35
- C) %60

6.- Telebistaz ari garelarik, Japoniako programa bat aipatuko dugu orain. Hona **zertan zetzan** programa hori: haur bati ama tiro batez hil zutela esaten zioten kameran aurrean. Eta zer egiten zuten gero?

- A) Pistola bat ematen zioten haurrari hiltzailea hiltzeko.
- B) Haurra negarrez hasi bitarteko denbora neurtzen zuten.
- C) Ordezko ama bat aurkitzen zioten, erreakzioa ikustearren.

7.- Non dago Batman hiria?

- A) Turkian
- B) EEBBetan, komikietako pertsonaiari eskainitako jolas-parkearen ondoan.
- C) Polonian

8.- Ondoko lau esatera zaharrak bi zatitan ematen dira, zeuk ordena egokian jar ditzazun.

Pittinka-pittinka, ...

...ta txapela nahi

Trumoiaren soinua baino urrunago

...txepetxa eskuan hobe

Arranoa hegaz baino...

...joaten duk fama txarra

Bururik ez...

...aleak kutxatik hanka

9.- Emakumeak plazer handiagoa lortzen du noski, zeren eta festa bere etxean egiten baita. Besteri obratzen utzi behar, besterik ez. Eta gainera organo gehiago ditu. Noren hitzak?

- A) Giacomo Casanova
- B) John Fitzgerald Kennedy
- C) Francisco Franco

10.- **Mozoloa** gaueko harraparia dugu. **Ikusmen** zorrotzekoa, **arras** ongi ikusten du ilunean, baina ez gau beltzean; beraz, ilunabarra eta **egunsentia** dira haren ehiza-garaiak. Nolanahi ere, ikusmenean badu desegokitasun bat. Zein?

- A) Gertutik ez dute ondo ikusten, presbitak dira, **halako eran non** harrapakinak jateko **ukimenaren** beharra duten.
- B) Ez dute kolorerik **bereizten**.
- C) Bizitzaren lehen urtearen ondoren ikusmena **apaltzen** zaie eta erdi itsurik geratu ohi dira.

ADIERAZPEN.- Adieraz(i)+pen. *Declaración.*
 BAZTERRAK HARROTU.- *Causar revuelo.*
 SOINGAINEKO.- *Abrigo.*
 UHOLDE.- *Uraldia. Inundación.*
 TXATAL.- *Versículo.*
 ISUN JAKIN BAT.- *Una determinada multa.*
 ZERTAN ZETZAN.- *En qué consistía.*
 PITTINKA.- *Apurka, piskanaka.*

TXEPETX.- *Reyezuelo.*
 ARRANO.- *Aguila.*
 MOZOLO.- *Mochuelo.*
 IKUSMEN.- *Ikus(i)+men. Facultad de la vista.*
 ARRAS.- *Oso. Muy.*
 EGUNSENTI.- *Egunabarra, goiztiria. El amanecer.*
 HALAKO ERAN NON...- *De tal que manera que...*
 UKIMEN.- *Uki(tu)+men. Tacto.*
 BEREIZI.- *Distinguir.*
 APALDU.- *Gutxitu. Disminuir.*

11.- Proporzioz tabako gehien erretzen duen herrialdean, %72k egiten dute 18 urtez goragokoan artean. Zein da herrialde hori?

- A) Kuba
- B) Vietnam
- C) Maroko

12.- Italiako Livorno herrian guztiz ezagunak dira Qaboos ibn-Said, Omango sultana, eta *Al Said* bere yatea -137 metro, 600 pertsona, helikopteroa, zine-gela, trono-gela...- azken urteotan uda bertan ematen dutelako. Nahiz yateetik inoiz irteten ez den, zer lortu du Livornoko udaletxetik?

- A) Portua krema kolorez pintatzea, yatearen marroiarekin ongi emateko.
- B) **Hoditeria** berezi bat jartzea hiriko ura yateraino irits dadin.
- C) Hiriko kanpai hots guztiak isilaraztea, sultanaren erlijioarekin **bat ez zetozelakoan**.

13.- Mattel jostailu-etxe handiak buruhaustea ditu **berriki** merkaturaturiko panpina batekin. Izan ere, Tarzan irudikatzen duen jostailu horren eskuineko besoa beherantz bultzatuz...

- A) ...audio-zinta baten bidez **sekulakoak eta bost esaten** dizkio Txita gaixoari.
- B) ...eskua gerripekora eramaten du eta keinua errepikatzean... ba mugimendu aski desegokia gertatzen da.
- C) ...izugarritzko abiaduraz luzatzen du ezkerreko besoa eta haur askok begietan jaso dute kolpea.

14.- Indiako Bhabha Ikerketa Atomikorako Zentruko ikertzaileek adierazi dutenez, **gai** aski arrunt bat erradiazioaren **babesle** gerta daiteke. Izan ere, gai hori harturiko sagu-multzo baten %80 bizirik irten ziren erradiazio **hilkorra** jasan ondoren. Zein da gai hori?

- A) Aspirina
- B) Kafeina
- C) Kokaina

15.- Ana Estuardo (1665-1714) Ingalaterrako erregina izan zen. Hamazazpi haur izan zituen, **umetan** hilak denak. Erregina haren berezitasun batek **harri eta zur uzten** zituen hurbiltzen zitzaizkion guztiak. Zer ote?

- A) Oinez baliatuz idazten zuen, arte eta **antze** handiz, kronikek diotenez.
- B) Belarriak mugitzen zekien, dotore asko gainera.
- C) Izugarritzko **jatuna** zen: eserialdi batez **antzara**

bat osorik **iresteko** gai zen, egiteko hartan **koñaka** lagun zuela.

16.- Saipan **uhartea** Ozeano Barean aurkitzen da eta 70.000 biztanle ditu. Zer berezitasuna du uharte horrek?

- A) Uhartean ez dago zuhaitzik -bat ere ez-, nahiz eta metro t'erdiko zuhaixka asko den.
- B) Ez dute inoiz -bertan McDonald's bat berriki zabaldu arte- lehorreko animalien haragirik jan.
- C) Ez dute posta-helbiderik, kaleek ez dute izenik eta etxeek ez dute zenbakirik.

17.- Non dago Ammon-en adarra?

- A) Marten
- B) Garunean
- C) Aitton-en kopetan

18.- Santa Kristina Pertsian bizi eta hil zen birjina eta martiria dugu. Santu eta santa askoren kasuan bezala, hari otoitz egitea fabore jakin bat lortzeko bidea izan daiteke. Zer, hain zuzen ere? (Santaren eguna: martxoaren 13a edo uztailaren 24a)

- A) Bularrak berriro irmo, sendo eta tente ager daitezen.
- B) Anorexiaren aurka borrokatzeko, gizentzeko alegia.
- C) **Arnasats** txarra kentzeko eta freskura berreskuratzeko.

19.- Legazpiko baserritar batek anaia abokatua du Donostian. Baina Donostian abokatu dagoenak ez du anaia baserritarrik. Nola ba?

20.- Amaitzeko, axkar-axkar egiteko bat: urteko zenbat hilabetek dauzkate 30 egun?

Soluzioak: 46. orrialdean

Konspirazioaren teoriarako argudio berriak

3 a) Ilunabarra. Fakultateko ateak aurki itxiko dituzte; ez dabil inor **adreiluzko** korridore hotzetan. Unea heldu da. Ez dago kuidadorik: **zinpeko zaindaria** ordu hauetan goiko pisuetan dabil, eta ni ondo ezkutatuta egon naiz komunetan, **eraikineko** argi guztiak itzali artean. Makutotik orriak atera eta pasiloan zehar **barreiatu** ditut, zaratarik atera gabe, sistematikoki. Ikusiko du kabroi fatxa horrek. Euskararekin ez da jolasten: Eta Ermuko Forukoa da: **espainolista alena!** Ondo-ondo ez da egongo, baina merezia du. Gainera, eskoletara ere ez da joaten. Kontu handiz ibili naiz: badaezpada fotokopiak herri txiki batean egin ditut, ni ezagutzen ez nauten batean. Sikiera Jonek telefono zenbakiarekin asmatu badu! Ez da hain erraza irakasle baten etxeko telefono-zenbakia eskuratzea, ez horixe. Are gutxiago zerri zikin horrena: ez zegoen ezta gidan ere. Baina, tira. Bukatu dut korridore honetakoa. Goazen hurrengora. Baina, nor dabil hor? Ordu hauetan! Ez naute harrapatuko. **Gainontzeko** paskinak airean bota eta banoa hemendik. Izugarritzko zarata atera dudala iruditu zait. **Ziztu bizian** irten naiz. Bizikleta hartu eta ospa hemendik. Ez naute harrapatuko.

b) Ilunabarra. Fakultateko ateak aurki itxiko dituzte; ez dabil inor adreiluzko korridore hotzetan. Momentua heldu da. Ez dago kuidadorik: Jose Luis ordu hauetan goiko pisuetan dabil, eta ni ondo ezkutatuta egon naiz, neure bulegoan, argia itzalita. Maletatik orriak atera eta trantsituan zehar barreiatu ditut, zaratarik atera gabe, aleatoriotasun-efektu bat lortuz, presaz egindako ekintza **bailitzan**. Ez da oso zuzena agian, badakit, baina premiazkoa da. Azken finean, gerta dakidakeen zerbait da. Gaur ez bada, bihar, edo etzi. Herri honetan denok gaude faxista horien mehatxupean. Bihar heroi bat izango naiz, heroi txikia, ez dezagun exajeratu. Baina heroi txikiak ere beharrezkoak dira. Eta, bide batez, nire

arazotxoahazten lagunduko du, beharbada. Kontu handiz ibili naiz: kopiak Saileko aparatoan egin ditut, idazkaria kafea hartzera atera den bitartean. Ipini dudana telefonon zenbaki bat gaizki dago, badaezpada. Falta zitzaiguna: terrorista eroren batek bere deiekin nire familia **izutzea**. Ez dut uste hasieran inor konturatuko denik, baina gero "borrokalarien" kontura barre egiteko aukera ona **bihurtuko** da: informazioa jasotzen ere ez dakite! Eta etzi, edo bihar bertan, **gaitzespenak** eta kondenak. Eta kideen elkartasuna, eta animoak. Sikiera Lolik itzulpena ondo egin badit... baina, tira, perfila edo zera hori dauka, ez zuen arazorik izango. Bukatu dut korridore honetakoa. Goazen hurrengora. Baina, nor dabil hor? Ordu hauetan! Ez naute harrapatuko. Gainontzeko paskinak airean bota eta banoa hemendik. Poltsikoan daramatzadan giltzek izugarritzko zarata egiten dutela iruditu zait. Ziztu bizian irten naiz, aparkalekurantz. Ez naute harrapatuko.

c) Goiza. Fakultatera heldu diren lehenengo ikasleek aurkitu dituzte lehenen: JMA irakaslearen aurkako paskinak, paskin-piloak, beheko solairuko korridore bietan **sakabanatuta**. JMA EUSKERAREN ETA EUSKAL HERRIAREN ETZAIA – ERASO HAU ERANTZUNA MEREZI DU – BERE TELEFONO ZENBAKIARA DEITU IOZU, eta ondoren sei zifretako numeroa. JMA EUSKERA ETA EUSKADIREN ETSIAIA – HERASO HONEK ERANTZUNA IZANGO DU – DEITU ZAIOZU BERE TELEFONO ZENBAKIRA, eta ondoren sei zifretako beste numero bat, oso antzekoa. Unibertsitate-komunitatea **aztoraturik** dago. Sailak, Sindikatuen Mahaiak eta Dekanotzak gaitzespen-komunikatu bana erredaktatu dute, eta ikasle batzuk **sinadurak** biltzeaz arduratu dira. Ikasle Abertzaleek, ordean, kondenari **uko egin** eta JMA irakaslearen jarrera eta azken erabaki

ARGUDIO.- *Argumento.*
ADREILU.- *Ladrillo.*
ZINPEKO ZAINDARI.- *Guarda jurado.*
ERAIKIN.- *Edificio.*
BARREIATU.- *Zabaldu, hedatu.*
ESPAINOLISTA ALENA!.- *¡Españolista cabrón!*
GAINONTZEKO.- *Osterantzekoa. Restante.*
ZIZTU BIZIAN.- *Abailan. A toda velocidad.*
BAILITZAN.- *Balitz bezala. Como si fuera.*

IZUTU.- *Beldurtu, ikaratu.*
BIHURTU.- *Bilakatu. Convertir.*
GAITZESPEN.- *Desaprobación.*
SAKABANATU.- *Barreiatu. Esparcir.*
AZTORATU.- *Asaldatu, urduritu.*
SINADURA.- *Izenpea. Firma.*
UKO EGIN.- *Arbuiatu. Rechazar.*

administratiboak kritikatu dituzte. Giroa **mikaztu** egin da: **biharamunean** JMaren aldeko kontzentrazio baterako deia zabaldu da, eta ordu eta leku berberean, euskal presoek aldeko beste bat. Ertzaintzaren bi furgoi heldu dira, baina ez da **istilurik** egon.

d) Hurrengo egunetan **Dekanotzak** zenbait ikerketa-ahalegin bultzatuko du, baina ez du ondorio garbirik aterako. Izan ere, ez da **errudunik** aurkituko. Paskinek bi txandatan eginak dirudite, paper-mota ezberdinez, inpresora ezberdinez, letra- mota ezberdinez (Times 24 eta Courier 28, **hurrenez hurren**); bietan, zorionez, JMA irakaslearen telefono-zenbakiarekin nahastu dira eta, beraz, gazkileek ez dute haien helburua lortzeko aukerarik izan: JMaren etxean ez da mehatxu-dei bat ere jaso. Bestalde, bi paskin-multzoetan hanka-sartze ortografiko eta gramatikalak aurkituko dira, baina Unibertsitateko Euskal Filologia Saileko kideek ez dute analisi sakonagorik egin nahiko. Hiru asteren buruan, inor gutxi gogoratuko da tokiko prentsan komentario labur batzuk ere merezi izan dituen istiluaz. Unibertsitateak JMaren aurka zenbait eskolatara ez agertzeagatik eta harrera-orduetan bulegoan ez

egoteagatik martxan zuen informazio-prozesua **bertan behera utziko** du. Ikerketa-mota horiek, hala ere, oso gutxitan dakarte akademi espedientearen irikiera.

e) Bi aste horietan zehar, ACGk, berrogeita zazpi urteko **igeltseroak**, ulertzen ez duen hizkuntza batean egindako zenbait telefono-mehatxu **jasan** behar izango ditu. Mehatxuak, egia esan, ez dira hainbeste izango, baina lanetik nekaturik itzuli ohi den ACGrentzat nahikoa **gogaikarriak** suertatuko dira. Hasieran telefonoa **eseki** gabe utziko du, baina oso deserosoa egingo zaio, egun horietan ama ospitalean zaintzen dagoen arrebaren deien zain egongo delako. Eta, azken finean, telefono-deiak jasotzea gustatzen zaiolako, txirrinaren hotsak etxe hartan sentitzen duen bakardadea ahazten laguntzen diolako, besterik ez bada. Beraz, ACGk bere telefono-zenbakia aldatzeko erabakia hartuko du. Eta, bide batez, aspalditik buruan zuen Euskaltel-eko kontu hura komeni zaion ala ez aztertuko du: hain da ACG alferra gisa horretako aldaketetarako!

Iban Zaldúa

Joxe

BENTURA

2 Euskaldunok beti izan dugu kantari-**-sona**. Baina gaur egun apenas abesten den bazkari-afarietan. Ohitura hori ia **erabat** galdua dugu. Argitaratu kantu asko argitaratzen dira, baina **buruz ikasi, bakanen bat**. Beharbada, norberak bere herrikoak ikasi beharko —behar edo— lituzke. Oartzuarrek, adibidez, badute horretarako **aukera**. Elkarlanean eta Pagoarte etxeek egindako Oartzungo Kantu Zaharrak diskoa kalean baita aspalditxo.

Guk umore-kutsuko abesti bat ekarri nahi dugu hona, Joxe Bentura. Kantua entzunda, Joxe *Abentura* beharko luke agian. Kantariak Jon Bergaretxe eta Maider Zabalegi dira.

K antatutzera noa/ zelebrequeriak (bis)
ez dira onak baina / bai parregarriak,
berri-berriak,
neskatxa gazte batek / beretzat jarriak.

G alai bat etorri zait / larri eta estu (bis)
ohiaren bazterrian / egiteko leku,
xirri eta muxu.
Traje baten **neurria** / nahi zidala **hartu**.

O nian ezin eta / gero gogorrian (bis)
neurtu nahi ninduela / luze-laburrian,
ohiaren aurrian.
Orinalez jo nuen / kopeta-hezurrian.

U rrikaldu nintzaion / ta egin nion kura (bis)
etxian zen botika / gatza eta ura,
Joxe Bentura.
Ez gehiago etorri / nire konbentura.

E gin badizut ere / xirri edo mirri (bis)
nere kopeta-hezurrak / pagatu du ongi,
Joxepa Antoni.
Hartzekuak hartuta / etxera noa ni.

SONA.- Ospea, fama.
ERABAT.- Zeharo, guztiz. *Totalmente*.
BURUZ IKASI.- Aprender de memoria.
BAKANEN BAT.- Bat edo beste.
AUKERA.- Parada. *Ocasión*.
GALAI.- Galán.
NEURRIA HARTU.- Neurtu. *Medir*.
URRIKALDU.- Errukitu. *Compadecer*.

ARIES

2 Kolore gorria bizigarria eta **kitzikagarria** dela esan zizutenetik obsesionatua zaude. Lehenengo zure etxeko **hormak** gorritz margotu zenituen. Gero, etiketa gorridun jakiak bakarrik erosten hasi zinen eta aspaldian goitik behera kolore gorriko arropak jazten dituzu. Ez al da gehiegixko?

CANCER

Supermerkatura joan aurretik hobe duzu zerrenda egitea. Ez al zara konturatzen beharrezkoak dituzuen olioia, kipula eta perrexila **erosi beharrean** beti bueltatzen zarela etxera merkaturatu berri duten **zimurren** kontrako krema-potoarekin eta berehala **zimelduko** zaizun landarearekin?

LIBRA

Internet sarea jarri zenuenetik internauta obsesibo bihurtu zara. Liburutegiak soberan daude, erosketak denda birtualetan egiten dituzu eta elkarrizketa taldeetan parte hartzen duzu adiskide berriak egiteko. Bihotza ere txip robotiko batek **ordezkatuko** dizu laster.

CAPRICORN

Ez atera kalera. Ez jan azenariorik. Ez ikusi informatiboak. Ez eman inori musurik. Ez duxatu goizez. Ez jantzi oinetakorik. Ez moztu ilea. Ez entzun txisterik. Ez duzu zorterik emango dizun zenbakirik. Asteko egun guztiak beltzak dira. Ez atera **izara** artetik.

TAURUS

Irratiko esatariak maitemindu zara eta gauero entzuten duzu haren saioa izara azpian. Dagoeneko poesiak ere idatzi dizkiozu eta goizean, esnatu berritan, burura etortzen zaizun lehen soinua haren ahotsa da. Itzalean geratuta ez duzu inor maiteminduko, maitea. Deituiozu.

LEO

Lehoiak ia 23 ordu pasatzen ditu lo, horregatik omen da **oihaneko** erregea. Hala esan omen zenuen lehengo egunean lantokian eta, noski, zuri hala iruditu arren, nagusiei ezin zaie animalia deitu aurpegira, egun osoa **tximeletei** begiratu eta aginduak ematen baldin badaude ere.

SCORPIO

Marrubiek eta txanpainak koktel afrodisiako ezinhobea osatzen omen dute. Pelikularen batean ikusi zenuen eta, harrez geroztik, etxean gonbidatu bereziren bat izan duzun guztietan postre bera eskaini izan diozu. Ba al zenekien herrian **bolo-bolo dabilela** zure ligatzeko **trikimailua**?

AQUARIUS

Ingurukoak aspertu behar dituzu bideo-kamera ditzoso horrekin. Bai, egia da zure ikasketei begira oso garrantzitsua dela eta praktikatu egin behar duzula, baina ez al da gehiegixko larunbat gauetan parrandan ari diren lagunak ere grabatu nahi izatea? Zenbakia: 625. Paisajea: **ortzadarra**.

GEMINI

Babalore halakoa! Ez al dakizu arriskutsua dela telefono **higikorretik** hitz egitea autoa gidatzen ari zaren bitartean? Hurrengoan zuhaitz bat jo beharrean beste auto batekin egingo duzu talka eta txorien txio-txioa entzun beharrean anbulantzien sirena-hotsak **gor** lagako zaitu!

VIRGO

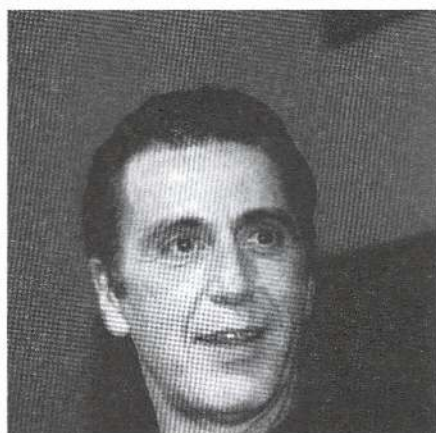
Ez duzu oherik egiten. Ez duzu **harrikorik egiten**. Ez dakizu zer den plantxatzea. Arrautza egiteko zer behar den galdetuko balizute, ez zenuke erantzunik izango. Nork sinestuko dizu bakarrik bizi nahi duzula esaten duzunean? A zer-nolako loteria zure bikote-lagunari tokatu zaiona!

SAGITARIUS

Kostaldean etxe bat edo merkaturatu berri duten moda-modako autoa erosi, munduan zehar bidaia exotikoren bat prestatu, kruzero erromantiko horietako batean izena eman... Zaude lasai. Amets egitea osasuntsua da, baina errealitateak ez zaitu egun batetik bestera aberats egingo.

PISCIS

Capricornioaren bat ezagutzen baldin baduzu, egiozu opariren bat. **On egingo lioke** haren etxean azalduko bazina eta masaje bat eskainiko bazenio. Lur jota dago eta mimoak behar ditu. Dena den, esaiozu ez dela sinestu behar aldizkarietan jartzen den guztia.

Indar gutxiakoa	Y	Poza	Y	Mozkorrak dio	Tropikoko fruitua	Y
	Saio		Nor pluralean			Arrats, ilusenti
>		Y		Y	Y	
Esku itxia	>					
*Izena						
>		Egoerari eutsi	Y			
		Ertz erdian				
Fruitu-zuhaitza	Y	Ogia egiteko gaia	Y	Labore-mota	Sodioa	Y
Nahigabe		Seme, irlanderaz		Lanerako tresna	Printze arabiarra	
>		Y		Y	Bizkaiko herria	Azalera azaldu
			Eta Zeusekin zerikusia izan zuen		Bokala	
Denbora-bitarte	>		Y	Brasilgo musika	Y	Y
*Abizena						
>				Uranioa	1998an	
				Landare lekadun	Austria	
Kontso-nantea	>	Lehena bi aldiz	>	Pindarra, txinparta	I	Y
Modua		Ardi-haragi		Aditu		
>		Y	Itsasontzietan	Y	L	Röntgen
			Ardi-haragi			Zuhaitz gune
Hurrenkeraren egokia	>		Y		A	Baretasunezko egoera
Ekonomia-iharduera						Pare bat
>					R	Y
						Kriptona
						Nire
...da, erabakitasunez	>	Lehena eta azkena	>	Burla	Y	Y
Euskal jokoa		Kanpo		Ordu erdian		
>		Y	H ₂ O	Y	Ez txar	Tailandia
			Harmena adierazteko		Bokala	Mutua
Ilobak sorturik, gizona egin	>		Y		Y	Euskal Herriko Unibertsitatea

POEMA PRESOA

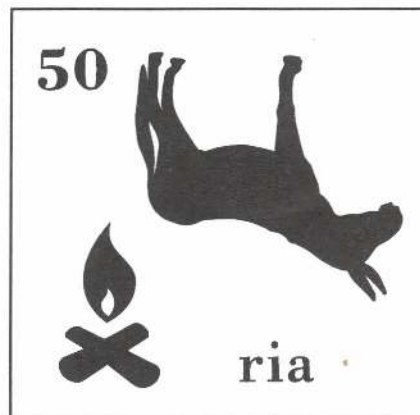
Zatika emandako erantzunak osatu ahala, eraman itzazu letra zenbakidunak goiko taulara –adibidean bezalaxe– eta J. A. Artzeren poema baten zatitxo bat aurkituko duzu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15					
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	T ¹¹	Z ¹²	33	34	35
36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47								

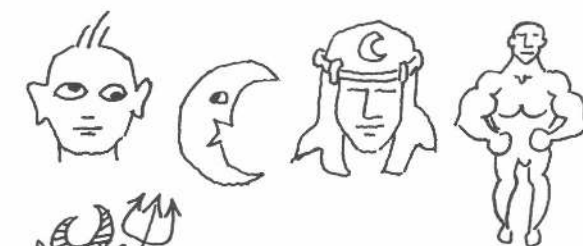
Ez zutik, ez eseria	1	T	2	A	N	A
Lurra lantzeko lanabesa	G	O	L	3	E	4
Erraza ez dena, zaila	5	A	6	T	7	A
Ardiaren ume	8	R	9	10	11	12
Semearen emaztea	E	R	13	A	14	N
Troiako semerik adoretzuena	H	E	15	T	16	17
Ahoko gogorra	H	O	R	18	19	A
Mingots	M	20	K	21	T	Z
Gorputzaren geruza fina	M	22	N	T	23	24
Oker dabil	H	E	25	26	27	N
Aldizkaria	K	A	28	E	29	30
Zuhaitz mota	H	A	L	T ³¹	Z ³²	A
Zalantza, duda	33	Z	B	A	I	A
Bertan ikasi dugu	E	S	34	35	L	A
Ezkutua ez dena	A	36	E	R	I	37
Erliziozko gorazarrea	G	38	R	T	39	A
Pozaren adierazpena	B	40	R	R	41	A
Natura	I	42	A	43	I	A
Lirain	L	44	R	D	E	45
Egoki, behar bezalako	G	46	S	A	47	O

Soluzioak: 46. orrialdean

JEROGLIFIKOA

Zer iruditu zaizu Jonen jarrera?

LETRA-ZOPA

Aurki itzazu irudi hauei dagozkien hitzak. Ondo gogoan hartu norabide guztietan aurki daitezkeela.

K	R	E	K	O	T	E	B	U
A	J	A	L	I	B	K	N	S
I	Z	U	I	A	H	A	R	T
B	O	G	T	G	M	N	E	R
U	H	U	U	L	R	T	X	A
R	Z	K	U	R	B	A	E	D
R	E	S	S	O	D	R	L	N
A	U	L	I	P	S	I	H	I
M	O	S	P	A	R	O	L	E

3 Irailak 18 egun zituela banatu ziren Doneztebeko herrian Bidasoako Film Laburren 2. Zinemaldiko sariak, sari garrantzitsuak. Urrezko, Zilarrezko, Brontzezko **Irätzeak** gehi **dirutza** ederra, Film labor hoberenak, "Allanamiento de morada" k, hots, milioi bat pezeta jaso zuen. Baldintza bakar batez: diru horren %50a Bidasoako Herrian edota Bertizeko Partzuergoan grabatuko den film berri bat bideratu beharko da. Beraz, badu zer egina, gai eta leku aproposa bilatu, alegia, labor burlati eta **garratz** horren egilea den Mateo Gil **maltzur halakoak**.

Jakina denez, "Allanamiento de morada" hori ez zen Bidasoa aldean, Doneztebe, Irun, Hendaia eta Berako zinematokietan, aurkeztu zen zeluloidezko pusketa bakarra. Ezta Etxalarreko Bentan epaimahaiak arrats batez ikusi eta aukeratu zuen bakarra ere. Asko, **aunitz**, franko ziren zinemaldi gazte horretara beren lanak bidali zituztenak. 30 zinegile ibili ziren **deman**, lehian, **norgehiagokan** irailaren 6an hasi zen zine-festan.

Leku askotako zinegile onak

Ez pentsa, ordea, den-denak hasi berriak zirela, eskarmenturik ez zutela ez zinemagintzan ez zinemaldietan. Ez horixe. Hara joan zirenek makina bat **garaikur** bazuten irabazia. Zientoka txalo, dozenaka ohore. Ez, ez gabiltza gezurretan. Javier Rebollok plazara

ekarri zuen "¡Hola desconocido!" k Bilbon jaso zuen 98ko abenduan Espainiako Zinemaren Sari Nagusia eta Oskarretarako aurreaukeratua suertatu zen. Ez ahaztu, zuzendariaren **gaitasunaren** berri. Iaz, Rebollore "En medio de ninguna parte" k lehenengo saria konpartitu zuen "La raya" laburrarekin.

Ez, Bidasoa aldera jo zutenak ibiliak eta **adituak** dira zinema eta irudiaren kontuetan. Oscar Currasekin batera "Requiem" **sinatzen** duen Iñigo Royo argazkilaria fina da. Filmak, sekretuz eta isilgunez beteriko soñasaldia ekarri du pantailara. Urrietako Saroben da **ekoiztua**, Bartzelonako CECCo Zinemaldian eskuratu zuen sari nagusia eta beste sortzaile-pila ibili dira bertan jo ta ke. Musikan, Juan Zulaika "Xulai" eta Pablo Bueno ditugu; kamera aurrean, berriz, Asier Hormaza, Patxi Ugalde eta Patxi Santamaria.

Agian, denak "etxeokak" **zirelakoan zaude**. Ba **tronpatu** egin zara, lagun. Mexikotik etorria zen "El último recuerdo de Leocadio". Bartzelonakoak ziren

Katalogoaren azala.

beste asko. Salamancan egina zen jendeak txaloz hartu zuen "Yul" eta Burgosen **burutu** zuen "Móvil inmortal" hura, Murtzian ikusleen saria jaso zuena. Hemen ere, Euskal Herrian, jende askoren **onespen** maliziosoa hartu zuen **hilobiko** txiste madarikatuak.

Iñaki Elizalde, sutsu gerraren aurka Pastenak lanean (2 brontzezko iratze)

Ez. Ez ziren denak hemengoak. Eta ez, aktoreak ez ziren "amateurrak", ofiziorik gabeko zaletuak. Iñaki Elizalde aurkeztu

IRATZE.- Garoa. *Helecho*.
DIRUTZA.- Diru+tza. Diru-mordoa, diru asko. *Dineral*.
GARRATZ.- Mikatza, mingotsa.
MALTZUR HALAKOA.- *El muy astuto*.
AUNITZ.- Asko.
DEMA.- Trabesa. *Apuesta*.
NORGEHIAGOKA.- Lehia. *Competición, concurso*.

GARAIAKUR.- *Trofeo*.
GAITASUN.- Trebetasuna, ahalmena. *Capacidad*.
ADITU.- Jakituna. *Experto, entendido*.
SINATU.- Izenpetu. *Firmar*.
EKOIZTU.- *Producir*.
ZIRELAKOAN ZAUDE.- Zirela uste duzu.
TRONPATU.- Deskuidatu. *Equivocarse*.

BURUTU.- Gauzatu, zertu. *Llevar a cabo*.
ONESPEN.- *Aprobación*.
HILOBI.- Sepultura. *Tumba*.

Allanamiento de morada (urrezko iratzea): oso film krudela.

Mis vacaciones (zilarrezko iratzea): Ingurugiroa eta giza harremanak.

zuen "Lorca" delakoan, Miguel Bosek eta Juan Diegok hartzen zuten parte. Aipaturiko "Móvil inmortal" horretako izarrak Fernando Guillén-Cuervo eta orain denek **miesten** duten Elvira Minguez dira. Urrea hain merezia duen "Allanamiento de morada"n, berriz, Eduardo Noriega eta Pepón Nieto aurkitu zituzten Bidasako ikusleek. Zilarra lortu zuen espantuzko "Amor de madre", Sebastopoleko Titiriteruek ekoiztuan, Mariví Bilbao Goyoaga eta Loli Astoreka bezalako emakume aktore bikainak ziren.

Jendetza bildu zen aretoetan

Ez zen **nolanahikoa**, bestalde, askoren gogoan pega-pega eginda geratu zen "Ruleta" hartako errepertua, Aitana Sánchez-Gijón, Loles León, Mirtha Ibarra ("Fresa y chocolate"n ezagutu genuen kubatarra)...

Ongi merezitako iratzeak

Bale. Bo. Akort. Egin dezagun berba saria jaso zutenen inguruan. "Allanamiento de morada" oso film krudela da non etxez etxe doazen saltzaileek ederki eta maltzur **sartzen** dioten **ziria** etxeakoandre

bati. Koldo Serrak eta Gorka Vazquezek sinatzen duten "Amor de madre" horri zinemarekiko amodioa **dario**. Baditu zeluloidezko bere tripetan Hitchcoken "Psicosis" eta "Arsénico por compasión" film marabilosoei eginiko omenaldi beroak.

Hogeita hamar zinegile aritu ziren lehian

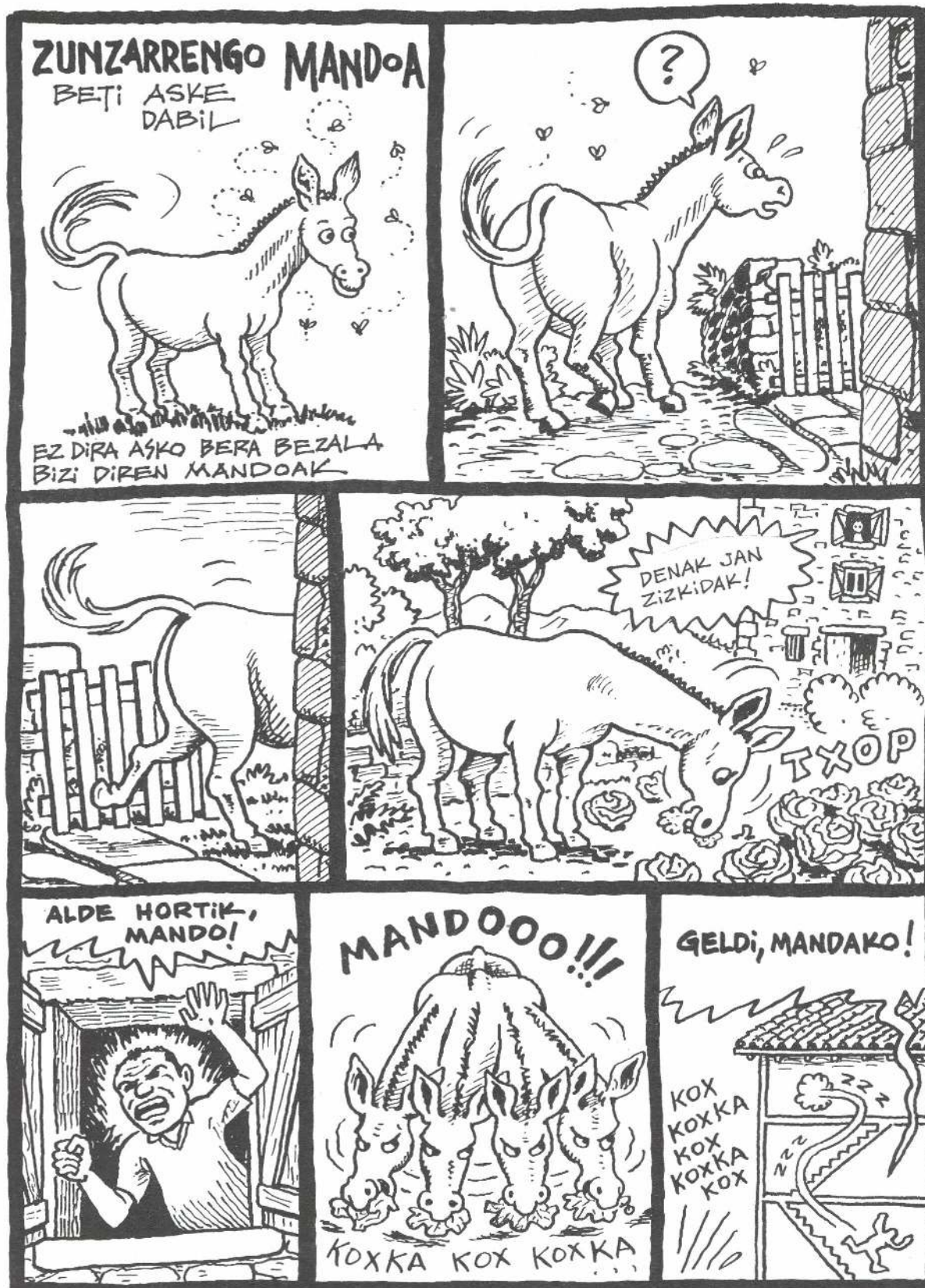
Ekologia, **ingurugiroa** eta giza harremanen aurrean kezka edo ardura bizia erakusteagatik jaso zituen brontzea eta 250.000 pezeta "Mis vacaciones" izeneko labur pipertsuak. Bertan, izenburuak dioena, mutiko batek bakazioetan bizi duen guztia, azaltzen du tonu biziz eta erritmo jatorrez. Iñaki Elizalde gerraren kontrako **aldarrikapen sutsua** egiten du "Pastenak" lanean. Horregatik jaso zuen pakea **sustatu/errotu** nahi duen beste brontzezko iratzea.

Horiexek bi urte baino bete ez dituen zinemaldi bizkor eta galant horren markak. Ez dira makalak. Jendetza bildu zen aretoetan eta autoreak, pantailetan. Ez da harritzekoa. Bidasoak besarkatzen duen lur horrek beti izan du tratu berezia zinemarekin. Eskualde horretan filmatu ziren "El cantor de México", "La mano del hombre muerto", "The Hit", "Hamaseigarrenean aidanez", "La conquista de Albania" edo "La fuga de Segovia" bezalako filmak. Hemen, zinemaldi hori dela eta, zinema berpiztuko da. Hona etorriko dira segituan, kamera lepoan, ilusioz beteriko zinegileak.

Begoña del Teso

Amor de madre (brontzezko iratzea): Zinemarekiko amodioa dario.

MANDO.- Mulo.
AZA.- Berza.

ZUNZARRENGO MANDOA, A ZER PIZTIA!

DENAK JAN ZIZKIDAK!

MANDAKO, HATOR HONA!

NOIZBEHINKA ZAKU BAT EDO
BESTE ERAMAN BEHAR IZATEN DU.

NON HAGO
MANDAKO?

HARRAPATU NAHI DUENAK OGI ZAHARREZ BE-
TETAKO ZORRO BAT BEHAR DU, BESTELAEZ DA HURBILZEN

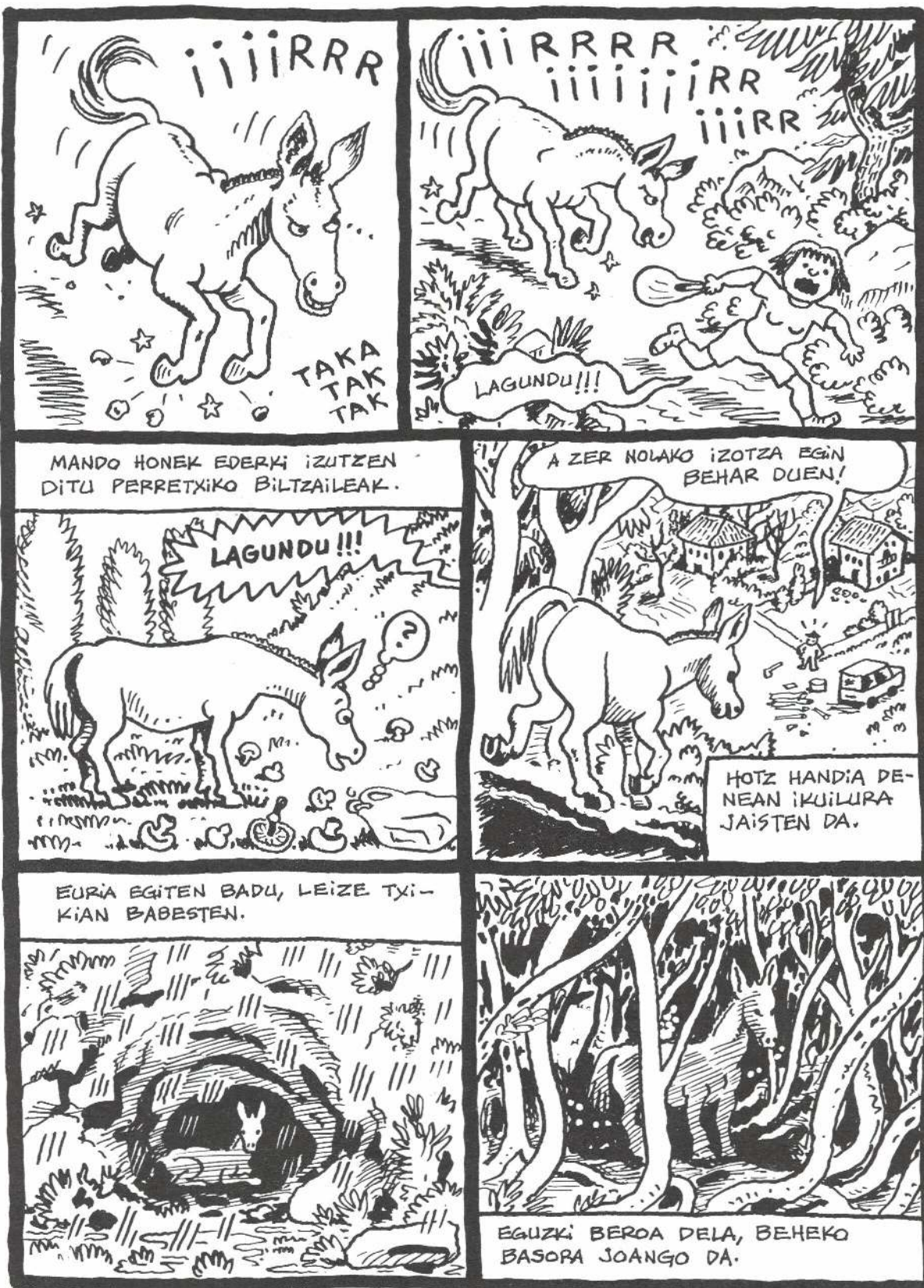
ZORROA: OGI ZAHARRA

PIZTIA.- Fiera.

NOIZBEHINKA.- Noizean behin. De vez en cuando.

HURBILDU.- Hurreratu. Acercarse.

LAGUNDU!!!.- ¡¡¡Socorro!!!
IZUTU.- Beldurtu, ikaratu.
BILTZAILE.- Recolector.
IZOTZ.- Jela, horma.
LEIZE.- Cueva.
BABESTU.- Proteger.
DELA.- Baldin bada, denean.

BERA BETI JAUN ETA JABE.

UMEAK,
ETORRI MEREN-
DATZERA!

UMEAK, ETORRI EDO BES-
TELA NERONEK JANGO
DUT DENA.

ZUNZARRENGO MANDOA, BAILARA GUZTIAN
EZ DAGO HURA BEZALAKORIK

Hi Bizi Haiz, Hi.

SIMONIDES

4

EZETZ ASMATU

1.C/2.B/3.C/4.B/5.C/6.B/7.A/8. Pittinka-pittinka, aleak kutxatik hanka -
Trumoiaren soinua baino urrunago joaten duk fama txarra - Arranoa
hegaz baino txepetxa eskuan hobe - Bururik ez ta txapela
nahi/9.A/10.A/11.B/12.A/

13.B/14.B/15.C/16.C/17.B/18.A/19. Legazpiko baserritarra emakumea da/
20. Hamaikak. Otsaila da salbuespen bakarra, 28 edo 29 egun baitauzka.

JEROGLIFIKOA

L – otsa – gar – ria
Lotsagarria

POEMA PRESOA

Ez da gizakumerik
ortzia izarreztatzeke
gauza ez denik.

(J. A. Artze)

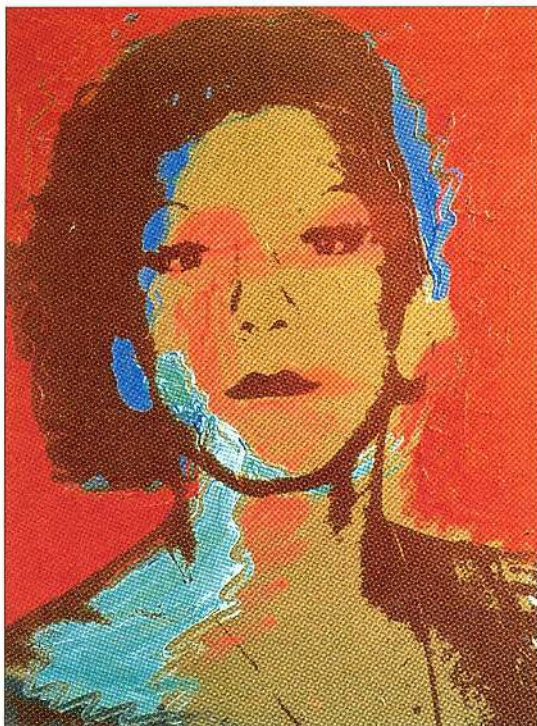
HITZ GEZIDUNAK

						A		A		E		A		
						A	H	A	L	E	G	I	N	
							U	K	A	B	I	L	A	
						A	L			I	R	A	U	N
	S			G			A	R	T	O			N	A
T	A	M	A	L			T	A			E	A		
		G	A	R	A	I			S	A	M	B	A	
P	A	C	I	N	O			U			I	A	Z	
		R		A	A			I	N	A	R	R	A	
E	R	A			B	E	L	A			R		L	
		O	R	D	E	N	A			B	A	K	E	
I	N	D	U	S	T	R	I	A			K	R		
		D	A		A	Z			I	S	E	K	A	
T	O	K	A			U	R			O	N		T	
		A	I	T	O	N	D	U			E	H	U	

LETRA-ZOPA

K	R	E	K	O	T	E	B	U
A	J	A	L	I	B	K	N	S
I	Z	U	I	A	H	A	R	T
B	O	G	T	G	M	N	E	R
U	H	U	U	L	R	T	X	A
R	Z	K	U	R	B	A	E	D
R	E	S	S	O	D	R	L	N
A	U	L	I	P	S	I	H	I
M	O	S	P	A	R	O	L	E

Deabru, kantari, ilargi, musulman,
marrubi, ispilu, zutabe, gurdi, betoker,
pisu, indartsu.

(15.
orrialde
dator)

Ladies &
gentlemen
(1975)

Leather
News:
Color
(1958)

Interview, zine-aldizkaria

1968an, bigarren *faktoria* ireki eta handik gutxira, tirokatu egin zuten. Tirokatzaileka zein izango, eta Warhol-en pelikula batean lan egindako emakume bat: Valerie Solanas. **Bere onera etorri** zenean, zine-ekoizpena alde batera utzi zuen neurri batean, eta beste proiektu batzuk urratu zituen. Horieta bat *Interview* aldizkaria. Hasieran zineari buruzko hilabetekaria izan bazen ere, apurka-apurka famatuei buruzko aldizkari bihurtu zuen. **Gehienbat** Warholen lagun ospetsuei egiten zizkieten elkarrizketak, hala nola, Mick Jagger, Halston eta Truman Capoteri. Harreman horiek zirela eta, 70.eko hamarkadan ospetsuak erretratu-eske hasi zitzaizkion. Koadro horiek egiteko, 60.eko hamarkadan **ez bezala**, Warholek eta laguntzaileek egindako Polaroid argazkietatik ateratzen zituen bere modeloen irudiak.

1974an sortu zuen bere azken faktoria, Broadway-ko 860.ean. Garai horretako lanetan behin baino gehiagotan ikusiko ditugu lotura

psikologikoz eta politikoz betetako sinboloak. 1972az geroztik, Mao Tse-Tung **buruzagi** txinatarraren argazkia hartu, eta kopiak egin zituen hainbat eratan: marrazkia, pintura eta baita **hormak** estaltzeko papera ere. 1976an *Kaskezurrak* koadro-sorta margotu zuen. Ondoren, beste ikur batzuk hartu zituen langai: *Igitaia eta mailua* (1976-77) eta *Dolarraren ikurra* (1981).

Txizarekin egindako pinturak

1970.eko hamarkadatik heriotz egunera arte, Warhol irudi abstraktuak **arakatzen** eta arte figuratibotik urrun zeuden irudien ezkutuko aukerak ikertu zituen, muturreraino ikertu ere, beste askotan bezala. 1978ko *Herdoilak* pinturak, adibidez, pixarekin egiten zituen. Lantokira hurbiltzen zen jendeari kobrezko pigmentu metalikoz estalitako mihiseen gainean txiza egiteko eskatzen zion. Izan ere, *Faktoria*ko lanen **ezaugarrietako** bat talde-lana izan zen. Bestalde, Warholen beste lan abstratu askotan, *Herdoilak* lanetan ez bezala, jatorria

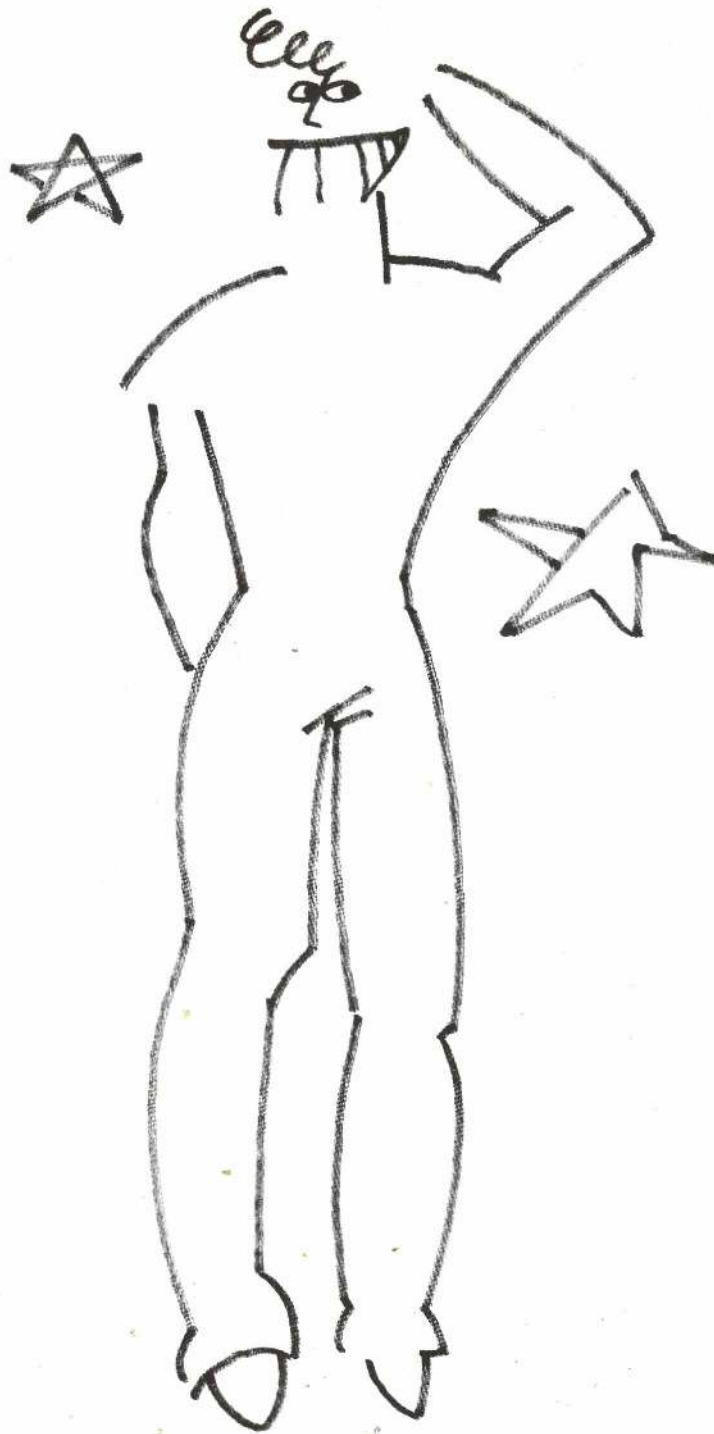
ezagutzeko modukoa izaten da, nahiz eta oso manipulatuak egon.

Warholek bere artelanez gain, bere bizitzako eta laneko hainbat grabaketa utzi dizkigu. Hasieran, magnetofonoak jasotzen zituen, eta gero bideo-kameraz. Bideoarekin 1965ean egin zituen lehenengo saioak, *The Factory Diaries* (l'aktoria egunkariak). 70.eko hamarkadaren azken urteetan eta 80.eko hamarkadan telebistarako lanak egin zituen, kable bidezko saioak, esaterako *Fashion* (Moda), *Andy Warhol's TV* (Andy Warholen TB) eta *Andy Warhol's Fifteen Minutes* (Andy Warholen hamabost minutuak). Saio horietan ere agerian utzi zuen Warholek arlo eta alderdi ezberdin asko zituela gustukoak: moda, musika...

Ibilbidetaren bukaeran ere ez zion elkarlanean lan egiteko joerari utzi. Adibide bat jartzearen, Jean-Michel Basquiat eta Francesco Clementerekin batera hiruren pinturak biltzen zituen zenbait mihise egin zituen. Talde-lana zuen gustukoa nonbait. Handik gutxira, 1987an, hil zen Andy Warhol, gerra osteko artistarik polifazetikoena eta originalena.

BERE ONERA ETORRI.- *Recuperarse*.
GEHIENBAT.- Batez ere. *Sobre todo*.
EZ BEZALA.- A diferencia de.

BURUZAGI.- Jefe.
HORMA.- Pareta.
ARAKATU.- Miatu. *Escudriñar*.
EZAUGARRI.- Berezitasuna.
Característica.

HADE

Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea

Erakunde Autonomiaduna

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO